

Cena z DVD 9,95 zł (w tym VAT 0%)

ENCYKLOPEDIA

TOP  
WOJNY  
SWIATOWEJ



3

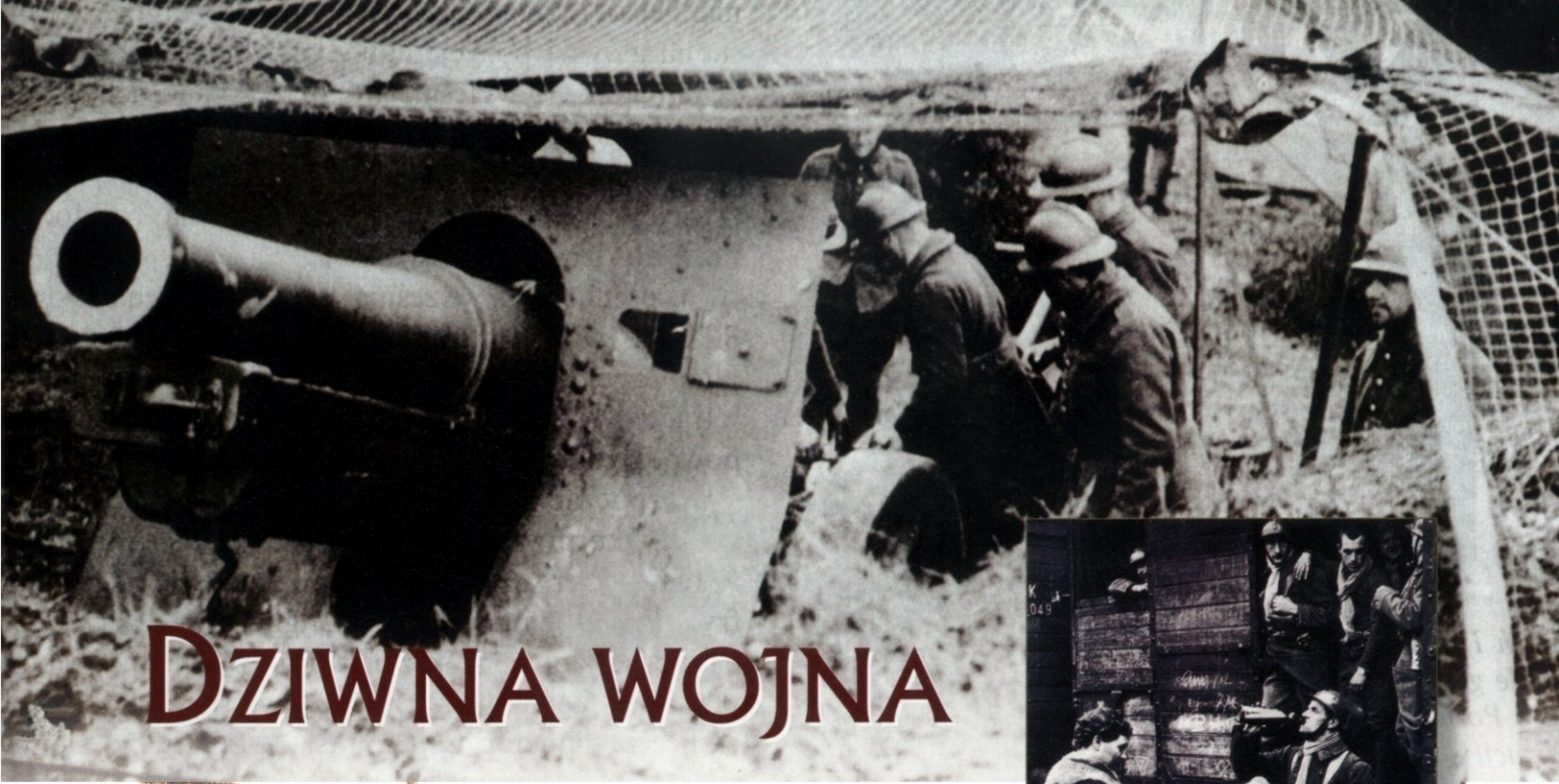


**HISTORIA II WOJNY ŚWIATOWEJ**

DZIWNA WOJNA	37-38
POWSTANIE RZĄDU POLSKIEGO NA EMIGRACJI	39
WYŚCIG DO NORWESKICH FIORDÓW	40-42
ZACHODNIA KAMPANIA HITLERA	43-49
POLACY W KAMPANII FRANCUSKIEJ	50-51
FRANCJA VICHY I WOLNI FRANCUZI	52-54

UPADEK FRANCJI V-VI 1940

DZIWNA WOJNA - NAPAŚĆ NA NORWEGIĘ - INWAZJA NA FRANCJĘ



# DZIWNNA WOJNA

**W**obec braku reakcji Niemiec na przedstawione im ultimatum 3 IX 1939 r. Francja i Wielka Brytania wypowiedziały wojnę III Rzeszy. Hitler miał jednak powody przypuszczać, że reakcja aliantów Polski była jedynie zagrywką polityczną, której nie będą towarzyszyć działania wojskowe. W myśl ustaleń z Polską, zawartych w protokole roboczym podpisanym 19 V 1939 r., działania wojsk francuskich miały rozpocząć się „automatycznie” w przypadku agresji na Polskę. Wojska powietrzne miały rozpocząć działania natychmiast po rozpoczęciu wojny, natomiast wojska lądowe ruszyć do ograniczonej ofensywy w trzy dni po wybuchu wojny, przechodząc do „działań ofensywnych głównymi siłami” najpóźniej piętnastego dnia wojny. Brytyjski gen. Edward Cayton zapewnił polskich polityków, że również Wielka Brytania jest gotowa dokonać odwetu na Niemcach nawet wtedy, gdy Niemcy nie zaatakują jej terytorium, lecz rozpoczną wojnę powietrzną

przeciwko Polsce. Były to jednak tylko obietnice bez pokrycia.

## OPERACJE NA ZACHODZIE

Niemcy od samego początku rozpoczęły intensywne działania propagandowe. Nad frontem zachodnim niesły się hasła: „My nie prowadzimy wojny!”, „Nie będziemy pierwsi strzelać” czy „Nie dajmy się zabijać Anglii!”. 6 IX wieczorem wojska francuskie rozpoczęły ograniczony atak. 11 dywizji francuskich (ze 102 zmobilizowanych) posunęło się frontem szerokości ok. 32 km na 8 km w głąb terytorium Niemiec. Zaatakowani wycofali się na główną pozycję Linii Zygryda. Francuzi zgodnie z rozkazem gen. Maurice’a Gamelina zatrzymali się „nie bliżej niż kilometr od linii umocnień niemieckich”, a już 16 IX powrócili na stanowiska wyjściowe. Dzień później szef francuskiej misji wojskowej w Warszawie, gen. Louis Faury, poinformował szefa sztabu Naczelnego Wodza, gen. Wacława Stachewicza, że francuska ofensywa na Zachodzie, której rozpoczęcie „planowano” tego dnia, musi zostać przesunięta na 20 IX. Na froncie zachodnim zapadła cisza, przerywana jedynie odgłosami nielicznych pojedynków w powietrzu.

*Niemieckie hasła propagandowe, mające podkopać morale Francuzów. „Czy chcecie umierać za Anglię?”.*



*Zaczyna się wojna na Zachodzie – francuscy żołnierze wyruszają na front żegnani przez członków rodziny. Jeszcze tylko ostatni tyk wina...*

Gen. Gamelin wydał kolejny rozkaz, w którym wyraźnie zabronił swoim podwładnym strzelania do Niemców. Padły wówczas słynne słowa: – „Otwierać ogień do niemieckich brygad roboczych? Wtedy Niemcy będą strzelać do nas!”. W szeregi armii francuskiej, stacjonującej w Alzacji i w Ardenach, wkradło się rozprężenie. Żołnierze mieli kiepskie kwatery, zła pogoda była przyczyną zaniedbania prac fortyfikacyjnych. W tym samym czasie, gdy Francuzi nie chcieli umierać za Gdańsk, na kontynencie lądował brytyjski Korpus Ekspedycyjny, dowodzony przez gen. lorda Gorta. W jego skład wchodziło 10 dywizji piechoty zgrupowanych w trzech korpusach, brygada czołgów i ok. 500 samolotów RAF. Większość tych sił znalazła się na kontynencie 7 X 1939 r. Żołnierze zajęli stanowiska na granicy francusko-belgijskiej i czekali na rozkazy...





*Obszerny korytarz podziemnych koszar, znajdujących się wewnątrz niektórych bunkrów Linii Maginota.*



*Współczesne zdjęcie schronu wchodzącego w skład umocnień Linii Maginota.*

## ■ LINIA MAGINOTA

Traktat wersalski nie stłumił wśród polityków i wojskowych Francji obaw przed kolejną inwazją Niemiec. Spodziewano się zwłaszcza najazdu na odzyskane dopiero co Alzację i Lotaryngię, które postanowiono zabezpieczyć od wschodu pasmem fortyfikacji. Budowę umocnień rozpoczął weteran spod Verdun, w latach 1929–1932 minister wojny, André Maginot, który na początku 1930 r. przekonał parlament do zatwierdzenia wstępnego kosztorysu prac (ok. 3 mld franków). Linia umocnień, nazwana wkrótce jego imieniem, miała początkowo przebiegać od Longuyon (Lotaryngia) do Haguenau (Alzacja). Tworzyły ją rejonu umocnione Metz oraz Lauter (podzielone na 7 sektorów umocnionych). Oba rejonu rozdzielała Brama Saary (złożona z sektorów zaporowych). Z kolei sektory dzieliły się na duże (zwane też artyleryjskimi) grupy warowne, uzbrojone w armaty kalibru 75 mm, haubice kalibru 135 mm i moździerz kalibru 81 mm, i małe grupy warowne uzbrojone – poza bronią strzelecką – w moździerz kalibru 81 mm. Budowa umocnień przebiegała z kłopotami, spowodowanymi trudnościami finansowymi, ale w 1934 r. Linia Maginota była w zasadzie gotowa. W następnych latach kontynuowano prace, wznosząc umocnienia nad Renem, wzdłuż granicy z Belgią, oraz tzw. Małą Linie Maginota w Alpach (podzieloną na 3 sektory umocnione), jednak nowe fortyfikacje nie były tak silne jak te w Alzacji i Lotaryngii.

Na dużą grupę warowną – podstawowy element Linii Maginota – składały się bloki piechoty, wyposażone w wysuwaną wieżę dla ciężkich karabinów maszynowych, dzwony (kopuły pancerne) dla lekkich karabinów maszynowych, izby bojowe ze stanowiskami dla karabinów maszynowych lub armat przeciwpancernych, następnie bloki artyleryjskie z wieżą dla armaty, haubicy lub ciężkiego moździerza, dzwony dla karabinów maszynowych, izby bojowe ze stanowiskami dla armat, haubic, granatników, bloki obserwacyjne (niekiedy wyposażone w peryskopy) i bloki wejściowe służące do transportu ludzi i amunicji. Poza blokami znajdowały się podziemne koszary, magazyny, siłownie, centrale filtrów powietrza, łączności, stanowiska dowodzenia. Wszystkie „bunkry”, budowane z żelbetonu pod powierzchnią gruntu, były połączone podziemnymi przejściami – poterami. Małe grupy warowne (broniły luk między dużymi grupami warownymi) składały się od jednego do kilku bloków. Wznoszono

też inne mniejsze umocnienia, jak blokhauzy. Niemcy nie zdołali zdobyć dokładnych informacji o Linii Maginota, z kolei Francuzi prowadzili szeroką akcję dezinformującą.

W czasie kampanii 1940 r. Niemcy w kilku miejscach zaatakowali umocnienia Linii Maginota. Udało się im zdobyć niektóre grupy warowne na północ od Longuyon i sforsować Bramę Saary. Ostrzeliwali fortyfikacje (z różnym skutkiem) z armat kalibru 88 mm, haubic kalibru 210 i 305 mm, a bombowce nurkujące Ju 87 zrzuciły na nie 500- i 1000-kilogramowe bomby. Wehrmacht nie zdobył jednak żadnej z dużych grup warownych właściwej Linii Maginota. Podobnie niewielkie były osiągnięcia Włochów atakujących Małą Linie Maginota. Nie powiodło się zajęcie grupy warownej St. Martin (sektor umocniony Alpy Nadmorskie), choć dzięki silnemu ostrzałowi artyleryjskiemu piechota włoska przejściowo wdarła się na teren fortyfikacji. Wśród historyków wojskowości przeważa opinia, że Linia Maginota była nader skutecznym systemem umocnień, którego armia francuska nie była w stanie w pełni wykorzystać.



*Jeden z potężnych bunkrów Linii Maginota, oglądany przez żołnierza niemieckiego po kapitulacji Francji.*



*Linia Zygfryda, niemiecki żołnierz ogląda przez lornetę połowę linii umocnień francuskich. Linia ta była pasmem niemieckich fortyfikacji zdecydowanie słabszych od francuskich, miała głównie znaczenie propagandowe.*



Gen. Władysław Sikorski,  
premier rządu RP  
na uchodźstwie  
w latach 1939–1943.

# POWSTANIE RZĄDU POLSKIEGO NA EMIGRACJI

W nocy z 17 na 18 IX 1939 r. polski rząd przekroczył granicę z Rumunią. Rząd rumuński, wbrew wcześniejszym zapewnieniom, internował polskie władze. Żołnierzy polskich, którzy przekraczali granicę polsko-rumuńską, rozbrajano i umieszczano pod strażą. Na internowaniu władz polskich zależało również Francji, która dążyła do powołania nowego rządu, w którym jak najmniej wpływ miałoby politycy sanacyjni. Dlatego też gen. Władysław Sikorski, który bezskutecznie zabiegał o przydział bojowy u Naczelnego Wodza Edwarda Rydzas-Śmigłego, odbył rozmowy z przedstawicielami władz francuskich.

Prezydent Ignacy Mościcki zgodził się na przekazanie uprawnień na mocy konstytucji z 1935 r. Na swego następcę wyznaczył ambasadora RP w Rzymie,

gen. Bolesława Wieniawę-Długoszowskiego. Zawiadomiona o tej nominacji Francja zagroziła, że nie uzna tego rządu. 30 IX 1939 r. prezydent Mościcki zrzekł się ostatecznie urzędu, przekazując swe uprawnienia Władysławowi Raczkiewiczowi, który desygnował na stanowisko premiera gen. Sikorskiego, jednego z przywódców antysanacyjnej opozycji, związanego z Frontem Morges. W skład rządu weszli przedstawiciele głównych partii: Polskiej Partii Socjalistycznej, Stronnictwa Ludowego, Stronnictwa Narodowego i Stronnictwa Pracy, oraz niektórzy politycy sanacyjni. Poza funkcją premiera Sikorski sprawował również urząd ministra spraw wojskowych, był dowódcą Polskich Sił Zbrojnych we Francji, a po rezygnacji marszałka Rydzas-Śmigłego od 7 XI 1939 r. objął funkcję Naczelnego Wodza.

Rząd Sikorskiego, który swoją siedzibę miał najpierw w Paryżu, a potem w Angers, został uznany przez Francję i Wielką Brytanię. Rekonstrukcję władz polskich zakończyło powołanie przez prezydenta Raczkiewicza w grudniu

## FRONT MORGES

Polityczne porozumienie działaczy centrowych zainicjowane w II 1936 r. w siedzibie Ignacego Paderewskiego w Morges w Szwajcarii. Twórcami tego bloku obok gen. Władysława Sikorskiego byli m.in. gen. Józef Haller, Wojciech Korfanty, Karol Popiel. Program tego bloku krytykował metody rządzenia Polską i porozumienie z Niemcami oraz dążył do wzmocnienia sojuszu z Francją.

1939 r. organu doradczego w postaci Rady Narodowej.

Powstanie i uznanie rządu polskiego przez mocarstwa zachodnie, a następnie przez większość państw neutralnych, miało ważne znaczenie dla walki Polski o niepodległość. Jego działalność była świadectwem obecności Polaków w koalicji antyhitlerowskiej i nie pozwoliła Hitlerowi wymazać Polski z mapy politycznej Europy. Utworzenie rządu na emigracji spotkało się również z entuzjastycznym przyjęciem w polskim społeczeństwie, które zaczęło wiązać z jego powstaniem nadzieje na wyzwolenie i odrodzenie Polski.

## WŁADYSŁAW RACZKIEWICZ

Władysław Raczkiewicz (1885–1947). Polski prawnik i polityk, od 1939 r. do 1947 r. prezydent rządu Rzeczypospolitej Polskiej na uchodźstwie. Wcześniej minister spraw wewnętrznych, marszałek senatu i wojewoda. Początkowo endek, w późniejszych latach życia zbliżył się do sanacji. Po objęciu stanowiska zrezygnował z części uprawnień prezydenta na rzecz premiera rządu.





# WYŚCIG DO NORWESKICH FIORDÓW

Już we wrześniu 1939 r. Winston Churchill, ówczesny 1. lord Admiralicji, zwrócił uwagę na strategiczną rangę portów norweskich oraz gospodarcze znaczenie złóż rudy żelaza wydobywanej na północy Szwecji. Bogactwami naturalnymi Norwegii była zainteresowana także strona niemiecka. OKW planujące ofensywę na zachodzie Europy doceniało też strategiczne znaczenie

norweskich lotnisk, które dawały możliwość powietrznych ataków na Wielką Brytanię. Szalę decyzji o podjęciu ataku przechyliła rozmowa Hitlera z Vidkunem Quislingiem, kapitanem norweskiej armii, a zarazem szefem faszystowskiej partii *Nasjonal Samling* (Jedność Narodu). Używając argumentów o brytyjsko-francuskich przygotowaniach do zajęcia Norwegii, udało mu się przekonać Hitlera do interwencji. 1 III Hitler podpisał dyrektywę o ataku na Danię i Norwegię (kryptonim „Weserübung”). Na dowódcę wojsk inwazyjnych wyznaczono gen. Nikolausa von Falkenhorsta, z racji doświadczeń, jakich nabył w I wojnie światowej podczas walk w Finlandii. Do operacji przeznaczono 7 dywizji piechoty, ok. 900 samolotów oraz całość sił morskich III Rzeszy. Wojska inwazyjne podzielono na 6 grup desantowych, a termin jednoczes-

nego lądowania w norweskich portach wyznaczono na 9 IV o godzinie 5:15. Podjęcie przez Niemców morsko-lotniczej operacji inwazyjnej było ryzykowne wobec druzgocącej przewagi Royal Navy, Hitler i Raeder upatrywali jednak szansy w zaskoczeniu przeciwnika. Od 3 IV zaczęły wychodzić z niemieckich portów konwoje transportujące broń. 8 IV dotarła do dowództwa niemieckiego informacja o tym, iż Brytyjczycy rozpoczęli minowanie wód terytorialnych Norwegii. Sytuacja ta w nieoczekiwany sposób zdejmowała z Hitlera odium gwałciciela norweskiej neutralności.

## NORWEGIA I DANIA ZAJĘTE...

Tymi słowami 9 IV o 5:30 meldował do Naczelnego Dowództwa gen. Falkenhorst wykonanie rozkazu. Kompletnie zaskoczeni niemiecką akcją Brytyjczycy nie zdążyli przeszkodzić flocie niemieckiej w transporcie wojsk do Norwegii. Dania została zajęta przez XXXI Korpus Armijny pod dowództwem gen. Leonharda Kaupischa. Po krótkiej wymianie ognia z duńskimi oddziałami granicznymi jego wojska w ciągu 12 godzin opanowały Kopenhagę.

W Norwegii oddziały desantowe, każdy nieliczący więcej niż 2 tys. żoł-



Cuxhaven, 6 IV 1940 r. Na pokład niemieckiego ciężkiego krążownika „Admiral Hipper” wchodzi żołnierze piechoty górskiej, mający wziąć udział w inwazji na Norwegię.



Port w Narwiku, 10 IV 1940 r. Dwa niemieckie niszczyciele, „Hans Lüdemann” i „Hermann Künne”, wysadzają desant niemieckiej piechoty.

nierzy, zajęły porty w Oslo, Kristiansand, Stavanger, Bergen, Trondheimie i Narwiku. Desant wspierany był przez Luftwaffe. Oddziały strzelców spadochronowych oraz transportowane samolotami niewielkie jednostki piechoty błyskawicznie opanowały lotniska w Oslo i Stavanger. Obrona portów, choć miejscami zaciekle, nie mogła zagrozić desantom, tym bardziej że niewielka, licząca zaledwie 15 tys. żołnierzy armia norweska nie zdążyła się nawet w całości zmobilizować.

W odpowiedzi na akcję niemiecką w okresie od 14 do 23 IV alianci desantowali swoje wojska w Andalsnes, a także w Namsos i Harstad. Opanowawszy tam przyczółki, desperacko starano się je połączyć w okolicach Trondheimu. Żle przygotowane i słabo wyposażone oddziały sprzymierzonych, pomimo swej liczebnej przewagi, nie dorównywały w polu nieprzyjacielowi. 25 IV, po przegranym starciu z Niemcami, Anglicy rozpoczęli wycofywanie się w kierunku miejsc lądowania. Już 30 IV rozpoczęto ewakuację w Andalsnes i Namsos, zakończoną do 2 V.

### WALKI O NARWIK

O ile wojska alianckie nie były w stanie zagrozić Niemcom w centralnej i południowej Norwegii, o tyle na dalekiej północy, w okolicach Narwiku, stanowiły poważne niebezpieczeństwo dla liczącego niewiele ponad 4 tys. żołnierzy zgrupowania niemieckiego dowodzonego przez gen. Eduarda Dietla. Narwik zarówno dla Niemców, jak i aliantów, z uwagi na swą strategiczną wagę, stał się środkiem ciężkości walk w Norwegii. Niezamarzający port przeładunkowy szwedzkiej rudy żelaza stał się przedmiotem

niemal dwumiesięcznych zmagień. Należy dodać, że zmagień nierównych, gdyż Dietl dysponował oddziałami składającymi się z 1700 żołnierzy 139. Pułku Strzelców Górskich, do których dołączyło ok. 2500 marynarzy, rozbitków z zatopionych niemieckich niszczycieli. Siły alianckie liczyły natomiast 24 tys. żołnierzy, w tym brygady francuskie legii cudzoziemskiej i alpejską, polską Samodzielną Brygadę Strzelców Podhalańskich oraz brytyjską 24. Brygadę Gwardii Królewskiej. Ponadto wojska alianckie mogły liczyć na wsparcie artyleryjskie Royal Navy, niepodzielnie już wtedy panującej w strefie Morza Norweskiego. Sytuację Niemców pogarszał ponadto brak regularnego zaopatrzenia w ciężką broń, amunicję i żywność. Atutem pół-



Orzeł na beret, haftowany białą, jedwabną nicią noszony przez żołnierzy Samodzielnej Brygady Strzelców Podhalańskich.

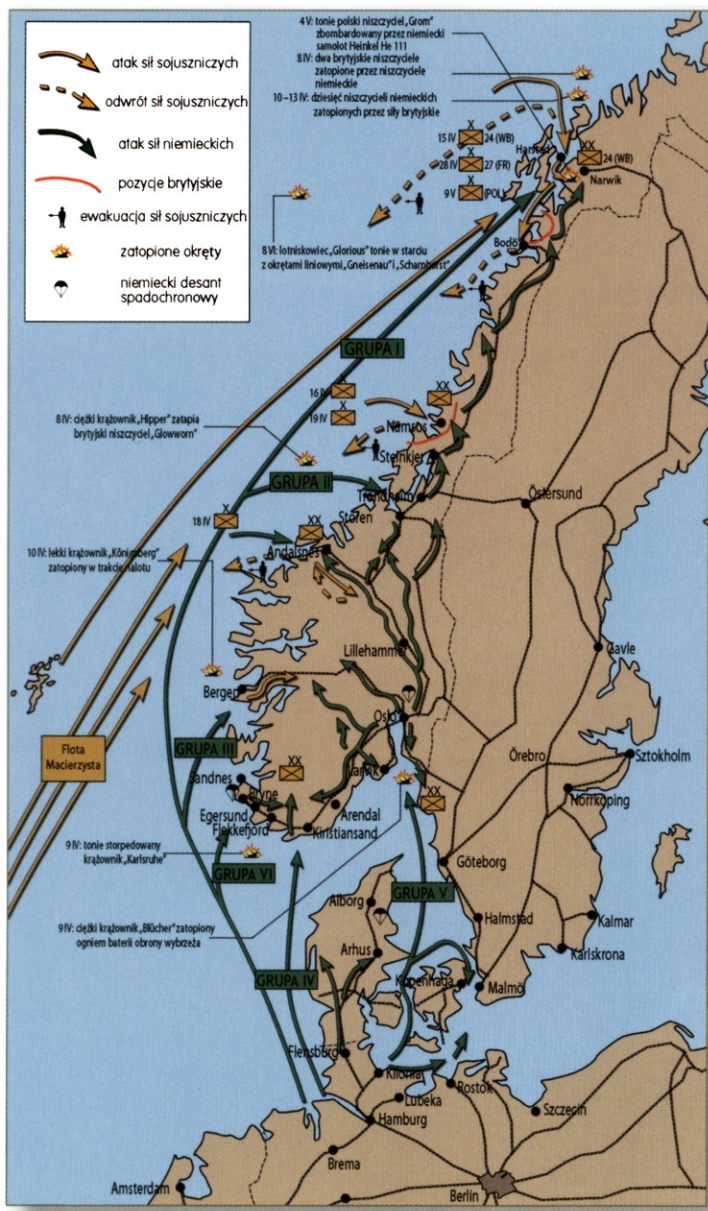
nocnego zgrupowania wojsk niemieckich był natomiast wysoki poziom wyszkolenia piechoty górskiej ze 139. pułku strzelców, nawykłych do działań w ciężkich warunkach górskich.

13 V z położonego na północy Harstad przez Bjerkvik oraz od strony południowej przez Ankenes ruszyło alianckie natarcie mające na celu zdobycie Narwiku i okrążenie oddziałów Dietla. 28 V po ciężkich bojach, przy udziale żołnierzy polskich dowodzonych przez pułkownika Zygmunta Szyszko-Bohusza, aliantom udało się zdobyć Narwik. Dietl wraz ze swoimi oddziałami

Fiord Namsen, brytyjski niszczyciel HMS „Bittern” płonie po ataku niemieckich bombowców nurkujących Junkers Ju 87. Kilka godzin po zrobieniu tego zdjęcia ciężko uszkodzony okręt został zatopiony przez HMS „Carlisle”.



Mapka pokazująca działania wojenne na terenie Norwegii i Danii. Widoczne są miejsca ważniejszych starć morskich i ruchy wojsk lądowych.



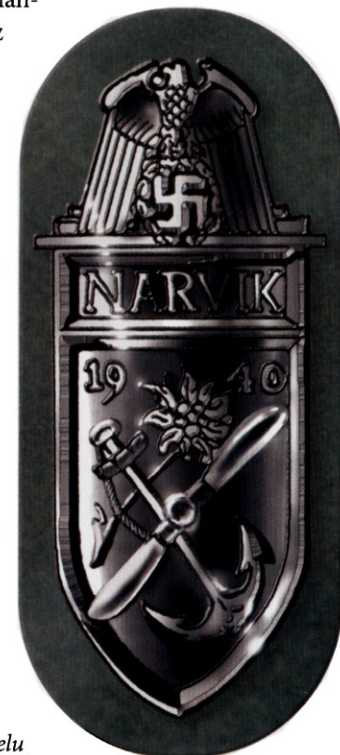
szanie w niemieckim Naczelnym Dowództwie, albowiem Hitler, wątpiąc w możliwość przetrwania zgrupowania północnego, postanowił zezwolić generałowi na podjęcie przebiecia się na południe, bądź w ostateczności przekroczenie granicy szwedzkiej i poddanie się internowaniu. Sytuację jednakże zdołał uratować nietracący zimnej krwi szef sztabu OKW, gen. Alfred Jodl, który na tyle zmienił treść rozkazu, że depeza, jaką otrzymał Dietl, sugerowała konieczność wytrwania na pozycjach do końca. Z południa zmierzało z odsieczą zgrupowanie wojsk niemieckich dowodzone przez gen. Valentina Feuersteina, marsz był jednak znacznie spowolniony fatalnym stanem górskich dróg, jak

został zmuszony do odejścia w kierunku bliskiej granicy ze Szwecją, na stanowiska położone wysoko w górach. Beznadziejne niemalże położenie wojsk Dietla spowodowało pewne zamie-

również walkami z alianckim desantem operującym w okolicach Bodø. Niemiecka pomoc dla spychanego coraz bardziej na wschód Dietla ograniczała się zatem do zrzutów dokonywanych

przez Luftwaffe. Pomimo krytycznego położenia wojsk niemieckich na północy Norwegii alianci nie zdołali wykorzystać sukcesu, jakim było zdobycie Narwiku. Postępy niemieckie na froncie francuskim zmusiły bowiem sprzymierzonych do odstąpienia od pościgu za Dietlem, a tym samym do zrezygnowania z możliwości kontroli transportu szwedzkiej rudy żelaza. Alianci postanowili wycofać swoje wojska z Narwiku, ograniczając się jedynie do wcześniejszego zniszczenia infrastruktury kolejowej i portowej. Samodzielna Brygada Strzelców Podhalańskich, pozorując kontynuację walki, osłaniała załadunek wojsk alianckich na jednostki ewakuacyjne.

Kampania norweska pokazała sprzymierzonym, z jak trudnym przeciwnikiem przyszło im się zmierzyć. Bez względu obnażyła braki zarówno w dowodzeniu, jak i wyszkoleniu wojska. Ogromny udział w niemieckim sukcesie należy przypisać użyciu lotnictwa, które wobec przewagi morskiej aliantów odegrało zasadniczą rolę we wsparciu działań lądowych. Zajęcie Norwegii przez wojska niemieckie w znacznym stopniu poprawiło sytuację geostrategiczną III Rzeszy. Kriegsmarine zyskała dogodne bazy wypadowe na Atlantyk, Luftwaffe już za kilka tygodni mogła wykorzystywać norweskie lotniska do ataków na Wyspy Brytyjskie, natomiast przemysł otrzymał nieograniczony dostęp do złóż rudy żelaza.



Niemiecka odznaka wojskowa Narvikschield ustanowiona przez Adolfa Hitlera 19 VIII 1940 r. w celu upamiętnienia walk o Narvik. Do 15 VI 1941 r. odznaczono nią 8577 żołnierzy Wehrmachtu i Kriegsmarine.

### STRATY NIEMIECKIE I ALIANCKIE PONIESIONE W NORWEGII

**Straty Niemców:**

- 5296 żołnierzy
- 242 samoloty
- 1 ciężki krążownik
- 2 lekkie krążowniki
- 10 niszczycieli
- 1 torpedowiec
- 6 okrętów podwodnych
- 31 statków transportowych

**Straty aliantów:**

- 3734 żołnierzy
- 50 samolotów
- 1 lotniskowiec
- 2 krążowniki
- 10 niszczycieli
- 6 okrętów podwodnych
- 4 transportowce



# ZACHODNIA KAMPANIA HITLERA

**A**dolf Hitler 29 razy odkładał w czasie otwarcie liczącego 400 km frontu zachodniego. Pierwszy termin wyznaczono na 17 I 1940 r., na godz. 8:15, ostatecznie inwazja na kraje zachodnie ruszyła 10 V. Na przeszkodzie realizacji planów niemieckiego sztabu stawały albo niekorzystne warunki pogodowe, albo też trwające przegrupowanie oddziałów. Działania wojskowe długo ograniczały się do akcji zwiadowczych, rzadkich potyczek lotniczych i akcji propagandowych. Stąd określenie „dziwna wojna”, charakteryzujące ten etap II wojny światowej.

## „FALL GELB” – STRATEGIA INWAZJI

17 i 18 lutego, w trakcie rozmów Hitlera z gen. von Mansteinem, feldmarsz. von Brauchitschem oraz dowódcą sztabu generalnego Halderem nakreślono ogólną koncepcję niemieckiego uderzenia. Według niej pierwsze uderze-

*Niemieccy spadochroniarze odegrali kluczową rolę w trakcie ataku na Holandię i Belgię. Ich niespodziewany desant pozwolił zająć strategiczne pozycje, takie jak mosty, lotniska i skrzyżowania dróg.*



nie, bez wypowiedzenia wojny, miało skierować się na zachowujące neutralność Belgię, Holandię i Luksemburg. Ofensywą planowano objąć tereny od Morza Północnego aż do południowych krańców Luksemburga.

Niemcy podzielili swoje wojska na trzy części. Największe siły (Grupa Armii „A”, dowodzona przez gen. płk. von Rundstedta i położona na środku linii frontu) miały uderzać poprzez Ardeny w stronę Sedanu i na północny zachód, w kierunku kanału La Manche. Zadaniem dywizji pancernych było – po przebyciu rzeki Mozy – zaatakowanie od tyłu broniących się Francuzów. Na północy natarcie miała prowadzić Grupa Armii „B” (dowodzona przez gen. płk. von Bocka), z zamiarem podbicia Holandii i Belgii oraz związania walką

## ATAK NA BELGIĘ, HOLANDIĘ I FRANCJĘ

1940

1940

	10 V	rozpoczęcie niemieckiej ofensywy na Zachodzie, armia niemiecka wkracza do Holandii, Belgii i Luksemburga
13 V		obrona francuska pod Sedanem i Dinant załamuje się
	14 V	bombardowanie Rotterdamu
	15 V	kapitulacja armii holenderskiej
	17 V	zmiany w rządzie francuskim, premier Reynaud zostaje również ministrem wojny, marszałek Pétain wicepremierem
	20 V	grupa pancerna von Kleista dociera do Abbeville i ujścia Sommy
	26 V	odwrót brytyjskiego Korpusu Ekspedycyjnego na przyczółek w okolicy Dunkierki
	27 V	rozpoczyna się operacja „Dynamo”
	28 V	kapitulacja armii belgijskiej
	4 VI	zakończenie operacji „Dynamo”, wojska niemieckie opanowują Dunkierkę
	5 VI	rozpoczyna się niemieckie natarcie nad Sommą i Aisne
	10 VI	Włochy wypowiadają wojnę Francji i Wielkiej Brytanii
	14 VI	Paryż poddaje się bez walki
	16 VI	Reynaud ustępuje, Pétain premierem Francji
	16–17 VI	Francuzi proponują Niemcom i Włochom zawieszenie broni
	18 VI	gen. de Gaulle apeluje z Londynu o kontynuowanie oporu, ogłasza się przywódcą Wolnych Francuzów
	22 VI	podpisanie francusko-niemieckiego układu o zawieszeniu broni
	24 VI	podpisanie francusko-włoskiego układu o zawieszeniu broni



spieszących z pomocą Belgom aliantów. Wysunięta najbardziej na południe, stacjonująca naprzeciw Linii Maginota Grupa Armii „C” (dowódca gen. płk von Leeb), składała się wyłącznie z jednostek piechoty, jej zadanie polegało na związaniu w pierwszej fazie natarcia jak największej liczby obrońców.

Na froncie zachodnim Niemcy rzucili do ataku 118 dywizji piechoty, 10 dywizji pancernych, 6 dywizji zmotoryzowanych i jedną powietrzno-desantową. Na pozycjach wyjściowych znajdowało się niemal 2600 czołgów oraz ponad 3800 samolotów.

Alianci przeciwstawili napastnikom niespełna 2400 samolotów i prawie 3400 czołgów, a także 119 dywizji piechoty, 11 dywizji pancernych i 7 zmotoryzowanych.

## LINIA OBRONY

Francuzi za najważniejsze zadanie dla swojej armii uznali obronę Linii Maginota, będącej – według nich – gwarantem powstrzymania niemiec-

kiego ataku. Zgodnie z przyjętymi założeniami w pobliżu linii fortyfikacji skoncentrowali główne siły: 2. i 3. Grupa Armii, dowodzone przez gen. Prételata i Bessona. Rozmieszczona na północy 1. Grupa Armii miała wyruszyć naprzeciw Niemcom na teren Belgii, a także bronić północnego przedłużenia Linii Maginota. Wojska francuskie wspierało 9 dywizji brytyjskich, wchodzących w skład Korpusu Ekspedycyjnego. Ich dowódcą był gen. lord Gort. Francuscy sztabowcy spodziewali się, że Niemcy powtórzą swój manewr z I wojny światowej i główny ciężar ofensywy skierują na terytorium Belgii po to, by zyskać możliwość ataku z północy i zachodu. Zgodnie z tymi rachubami Belgia miała bronić się wystarczająco długo, by dać wojskom francuskim czas na przegrupowanie. W trakcie walk okazało się, że przewidywania Francuzów były zdecydowanie zbyt optymistyczne.

## OFENSYWA 10 V 1940 R.

W dniu 10 V 1940 r., w którym rozpoczęła się niemiecka inwazja krajów zachodnich, premierem rządu Wielkiej Brytanii został dotychczasowy I. lord Admiralicji, Winston Churchill. Neville Chamberlain, pod wpływem klęski w Norwegii, ustąpił zmuszony do tego

głosami własnej partii. Pierwszego dnia urzędowania nowy premier musiał zmierzyć się z wiadomościami z frontu. Początek natarcia wojsk niemieckich był udany. Olbrzymi sukces odniosła Luftwaffe, której maszyny bombardowały lotniska sił belgijskich i holenderskich. Co prawda straty poniesione przez napastników w pierwszym dniu działań były olbrzymie – Niemcy stracili ponad 300 zniszczonych i ok. 50 uszkodzonych samolotów – jednak dzięki lepszej taktyce, nowocześniejszym samolotom i uzyskaniu lokalnej przewagi powietrznej Luftwaffe błyskawicznie wywalczyła panowanie nad francuskim niebem. Dzięki temu Niemcy kontrolowali szlaki komunikacyjne, swobodnie atakując przegrupowujące się lub wycofujące siły sojusznicze. Po stronie obrońców zawiodło dowództwo. Gen. Georges zabronił własnemu lotnictwu podejmowania działań zaczepnych i nakazał skupić się wyłącznie na obronie i rozpoznananiu. Prowadzące główne uderzenie niemieckie dywizje pancerne nie stały się więc celem zmasowanego bombardowania lotniczego, co przewidywał wstępny plan obrony Francuzów. Sukcesem zakończyła się także większość powietrznych desantów, dzięki którym napastnicy zajęli punkty strategiczne:



*Kanał Alberta, przy którym znajdowała się twierdza Eben-Emael. Widoczna jest niemal pionowa ściana fortecy.*



*Żołnierze grupy szturmowej „Granit” sfotografowani po zakończeniu walk w twierdzy.*

## EBEN-EMAEL: BŁYSKOTLIWE ZWYCIĘSTWO

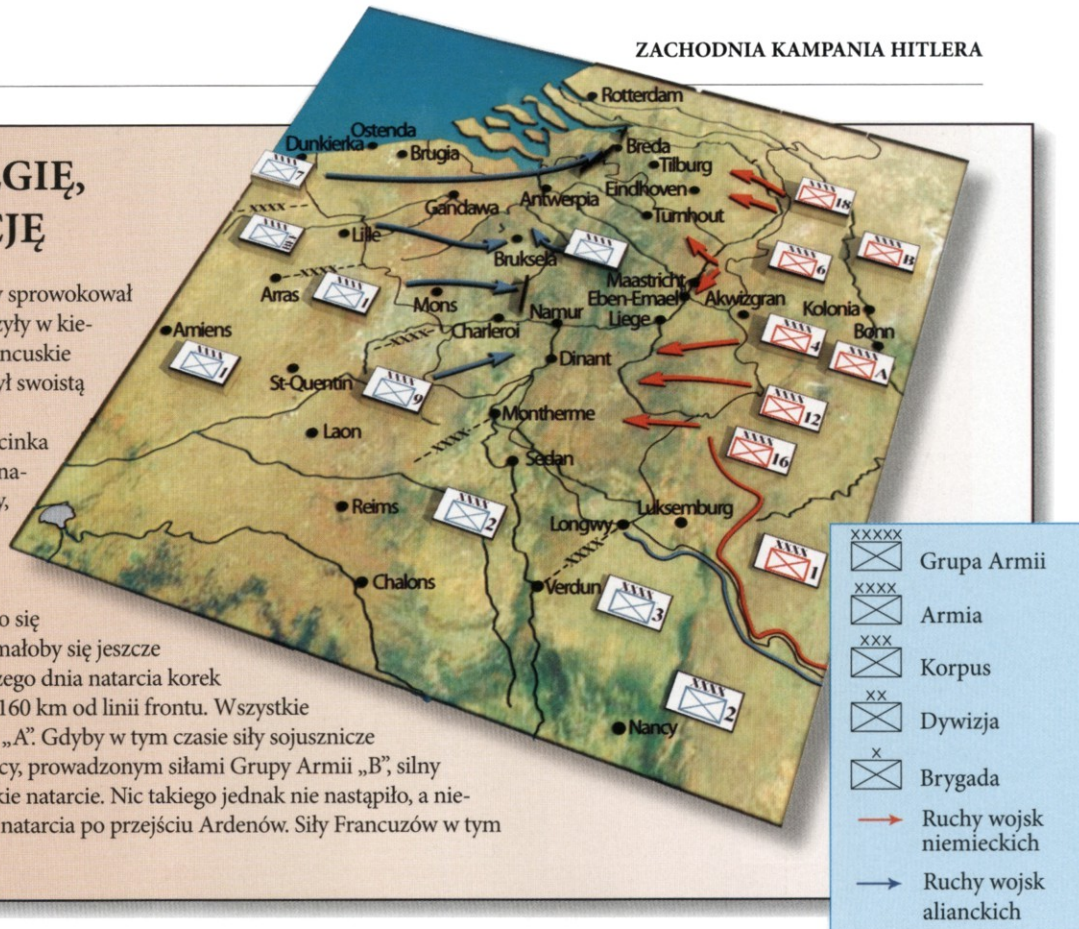
Jednym z najciekawszych epizodów zachodniej kampanii było zajęcie przez Niemców belgijskiej twierdzy Eben-Emael nad Kanałem Alberta. Dokonała tego 10 i 11 V 1940 r. grupa szturmowa „Granit”, dowodzona przez por. Rudolfa Witziga. 84 żołnierzy niemieckiego desantu dostało się na teren twierdzy na pokładzie 11 szybowców transportowych, zupełnie zaskakując obrońców twierdzy, schowanych w podziemnych bunkrach. Napastnicy szybko zdobyli stanowiska artylerii przeciwlotniczej oraz karabinów maszynowych i unieszkodliwili ciężkie działa. Straty niemieckie w trakcie tej akcji wyniosły zaledwie 5 ludzi. Belgowie utracili ok. 200 żołnierzy, pozostała część załogi – ok. 1000 żołnierzy – trafiło do niewoli. Belgijskim pilotom nie udało się zniszczyć położonych na Kanale Alberta mostów, którymi przeprawy się wojska agresorów, a które blokowała zdobyta twierdza.

*Główna klatka schodowa twierdzy Eben-Emael.*



## ■ NATARCIE NA BELGIĘ, HOLANDIĘ I FRANCJĘ

Atak oddziałów niemieckich na północy spowodował reakcję wojsk sojuszników, które ruszyły w kierunku Bredy, chcąc zatrzymać agresora. Francuskie dowództwo nie podejrzewało, że atak ten był swoistą pułapką. Miał za zadanie odciągnąć gros sił francuskich i brytyjskich ze środkowego odcinka frontu. Niemiecki plan zakładał, że główne natarcie zostanie wyprowadzone przez Ardeny, lesiste wzgórza i góry, bronione – według wywiadu niemieckiego – przez jednostki o stosunkowo niskiej wartości. Niemcy dużo ryzykowali – gdyby sojusznikom udało się przejrzeć ich plan, natarcie niemieckie załamałoby się jeszcze na pozycjach wyjściowych. Podczas pierwszego dnia natarcia korek na drogach prowadzących w Ardeny sięgał 160 km od linii frontu. Wszystkie drogi były zatkane pojazdami Grupy Armii „A”. Gdyby w tym czasie siły sojusznicze nie były tak bardzo zajęte atakiem na północy, prowadzonym siłami Grupy Armii „B”, silny atak lotniczy mógłby sparaliżować niemieckie natarcie. Nic takiego jednak nie nastąpiło, a niemieckie czołgi 11 i 12 V były już gotowe do natarcia po przejściu Ardenów. Siły Francuzów w tym rejonie skryły się za Mozą.



mosty czy lotniska. Natarcie usiłowały spowolnić brytyjskie bombowce, jednak źle zaplanowane misje przyniosły im olbrzymie straty, a i tak nie powstrzymały nacierających oddziałów wroga.

Wojska Hitlera szybko odcięły oddziały holenderskie od wsparcia francuskiego. Wykorzystały nie tylko przewagę w liczebności wojsk i sprzętu, ale i nieporównywalnie większe doświadczenie w prowadzeniu działań wojennych na lądzie. Alianci połączyli przynętę – większość swoich sił na północy skierowali przeciwko nacierającemu oddziałom niemieckim, starając się przeszkodzić ich marszowi na zachód. Jednocześnie wystawili swoją prawą flankę na niespodziewane uderzenie z południa, z kierunku Ardenów.

### ATAK NA LUKSEMBURG

O świcie 10 V niemiecki desant wylądował na terenie neutralnego Luksemburga. Okupanci nie napotkali zbrojnego oporu, jedyną reakcją ze strony zaatakowanych był sprzeciw żandarmerii. Napastnicy wybudowali umocnienia, zablokowali drogi wylotowe w kierunku

Francji. Do starć zbrojnych doszło dopiero, gdy do Luksemburga wkroczyły oddziały francuskie.

### OFENSYWA PANCERNA

Sztab francuski przed rozpoczęciem wojny brał pod uwagę możliwość wyprowadzenia niemieckiego ataku pancernego przez lesiste wzgórza Ardenów. Po przeprowadzeniu serii gier wojennych Francuzi doszli jednak do wniosku, że przeprowadzenie ataku pancernego przez ten teren nie jest możliwe. Tymczasem zgodnie z założeniami niemieckiego planu inwazji, natarcie grupy pancernej von Kleista, kierującej się przez wzgórza Ardenów w stronę Mozy miało mieć decydujące znaczenie. Wojska pancerne przeszły teren Luk-

semburga, na obszarze Ardenów nie napotkały poważniejszego oporu i już 12 V korpus pancerny Guderiana zbliżył się do rzeki, zajmując Sedan.

Do niemieckich zwycięstw w maju 1940 r. przyczyniło się przede wszystkim umiejętne zastosowanie właściwych reguł sztuki wojennej – zaskoczenia i koncentracji sił. Niemieckie wojska były w rzeczywistości słabsze od alianckich i nie tylko posiadały mniej dywizji, ale przede wszystkim dysponowały mniejszą liczbą czołgów. „Na dobrą sprawę nie posiadaliśmy także rzeczywistej przewagi jakościowej” – pisał po wojnie niemiecki gen. F.W. von Mellenthin. I rzeczywiście alianci, stosując się do przestarzałej taktyki, nie wyciągając wniosków z wojny obronnej Polski, roz-

*Luftwaffe od pierwszych dni walk na niebie Holandii, Belgii i Francji dysponowała przewagą w powietrzu.*

proszyli swoje dywizje pancerne wzdłuż całej linii frontu, ułatwiając zadanie przeciwnikom.

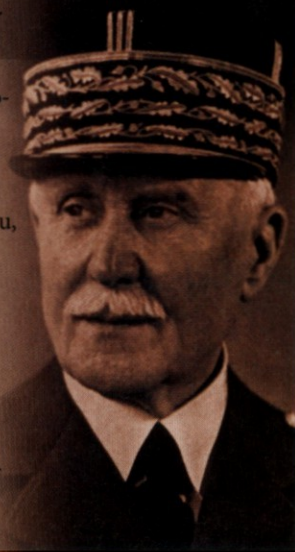
### PANCERNA PIĘŚĆ I LUFTWAFFE

Wojska alianckie próbowały kontratakować – 14 V 1. dywizja pancerna gen. Corapa atakowała nad Mozą, trzy dni później 4. dywizja pancerna płk. de Gaulle'a pod Montcornet. Jednak, jeśli nawet udało im się osiągnąć jakieś sukcesy, były one krótkotrwałe. Natarcie niemieckie było silne, zdecydowane i błyskawiczne. Zaledwie dwa dni utrzymał gen. Billotte stanowiska w zachodniobelgijskim Dyle. 16 V zajął je gen. płk von Bock, dzień później – bez walki – Niemcy zdobyli Brukselę. Armia niemiecka dysponowała olbrzymią przewagą w powietrzu. Błyskawiczne postępy wojsk lądowych były w dużej mierze możliwe dzięki wspieraniu ich przez Luftwaffe. Samoloty osłaniały ruchy jednostek lądowych, np. w trakcie przeprawy przez Mozę, w okolicach Sedanu, uniemożliwiając skuteczną interwencję artylerii francuskiej. Wkrótce siły von Kleista, po przełamaniu francuskiego frontu na zachód od Mozy, mogły już ruszyć w kierunku morza.

Niemiecka 6. Armia po zdobyciu Arras spychała Brytyjczyków na północ, z Abbeville zaś w tym samym kierunku nacierał Guderian. 19 V lord Gort, dowodzący brytyjskim Korpusem Ekspe-

## PHILIPPE HENRI OMER PÉTAİN

Philippe Henri Omer Pétain, ur. 24 IV 1856 r. Od 1878 r. rozpoczął karierę wojskową, w 1883 r. został mianowany porucznikiem, a 1890 r. kapitanem. Wyższą Szkołę Wojskową ukończył w 1888 r. W 1900 r. został mianowany podpułkownikiem, a 10 lat później pułkownikiem. W Arras, gdzie objął dowództwo batalionu, poznał Charles'a de Gaulle'a. W czasie I wojny światowej powierzono mu obronę Verdun. Doceniono jego zasługi i mianowano go dowódcą Grupy Armii Centrum. W 1917 r. został mianowany Naczelnym Wodzem, a w 1918 r. wręczono mu marszałkowską buławę. Jego prestiż wzrósł jeszcze bardziej, gdy w 1934 r. objął stanowisko ministra wojny. Po kapitulacji Francji szef Państwa Francuskiego. Po zakończeniu wojny oskarżono go o kolaborację z Niemcami i skazano na karę śmierci, którą zamieniono na dożywocie. Zmarł 23 VII 1951 r.



dycyjnym, zgłosił swoim przełożonym w Londynie, że być może konieczna okaże się ewakuacja jego wojsk przez Dunkierkę – jego oddziałom groziło otoczenie, zepchnięcie do morza i zniszczenie. Na reakcję czekał tylko kilka godzin. Zapadła decyzja o przygotowaniu do wycofania brytyjskich wojsk z kontynentu. Akcji nadano kryptonim „Dynamo”. 21 V Brytyjczycy podjęli nieudaną próbę przebicia się przez niemieckie okrążenie. 22 V rozpoczęła się trwająca ponad dwie doby bitwa pancerna pod Arras, w której alianci starali się przebić przez siły niemieckie z północy i południa, ale udało im się jedynie zyskać na czasie. Dzięki

temu 4 dywizje brytyjskie i część francuskiej 1. Armii zdołały wycofać się na wybrzeże.

### CUD POD DUNKIERKĄ

Zdawać się mogło, że wojska alianckie na północnym odcinku frontu są skazane na zniszczenie. Dowodzący Luftwaffe Hermann Göring, zazdrosny o wojenną chwałę, obiecał Hitlerowi, że okrążone wojska alianckie zdoła zniszczyć jedynie uderzeniami lotniczymi. Führer, chcąc oszczędzić siły pancerne na dalszą część kampanii, rozkazał wstrzymanie ofensywy lądowej. Tymczasem niemieckie lotnictwo początkowo nie mogło atakować z powodu gęstej mgły.

## ■ FORSOWANIE MOZY

Noc z 12 na 13 V 1940 r. Oddziały 7. dywizji pancernej Rommła przekraczają Mozę w pobliżu Dinant, zdobywając strategicznie ważny przyczółek

Stanowiska francuskiej artylerii

Linia francuskich umocnień, wyposażonych w broń maszynową. Obsadzają ją żołnierze 65. Pułku Belgijskich Szaserów Ardeńskich oraz część pułków 77. i 125.

Część oddziałów 2. pułku 39. dywizji francuskiej, okopana na wzgórzach

Batalion motocyklistów i 6. pułk piechoty płk. Fürsta

Główne uderzenie przeprowadzone siłami dwóch batalionów 7. pułku

Dinant

Moza

Brytyjczycy zyskali więc czas na ewakuację. Operacja „Dynamo” rozpoczęła się 27 V. W ciągu pierwszych trzech dni ewakuacji udało się uratować ok. 70 tys. żołnierzy, z każdym dniem nasilały się jednak ataki niemieckich bombowców. Dzięki ofiarności marynarzy i lotników, osłaniających ewakuację, ostatecznie do 4 VI kontynent opuściło ok. 338 tys. alianckich żołnierzy. Straty Korpusu Ekspedycyjnego w ludziach wyniosły 15 procent, jednak znacznie większe Brytyjczycy zanotowali w wyposażeniu – na francuskich plażach pozostawiono praktycznie całość ciężkiego sprzętu. Ewakuacja wojsk spod Dunkierki zakończyła pierwszy etap kampanii zachodniej. W dniu zakończenia ewakuacji Churchill przemawiał w parlamencie: „Musimy bardzo uważać, aby nie przypisywać tej ewakuacji miana zwycięstwa. Wojen nie wygrywa się dzięki ewakuacjom. Lecz w tym ocaleniu było jednak zwycięstwo, które należy uznać. Zostało ono osiągnięte przez siły powietrzne (...)”.

*Jeńcy francuscy mijają kolumnę niemieckiej piechoty, maszerującej na front.*

## DRUGA FAZA KAMPANII ZACHODNIEJ

5 VI, nazajutrz po zakończeniu brytyjskiej ewakuacji, ruszył następny etap kampanii zachodniej. Przygotowania do kolejnej fazy ataku trwały już od ostatnich dni maja, gdy niemieckie oddziały pancerne przegrupowały się w kierunku południowym, w stronę tzw. Linii Weyganda (od nazwiska generała, który 20 V przejął dowództwo nad siłami alianckimi po gen. Gamelinie). Plan nowej ofensywy zakładał wyprowadzenie trzech uderzeń. Najpierw 6 dywizji pancernych Grupy Armii „B” miało przełamać front pomiędzy Oise, a morzem. Kierunek natarcia – Rouen nad dolną Sekwaną. Cztery dywizje pancerne, wchodzące w skład Grupy Armii „A”, miały potem uderzyć przez Reithel w głąb Francji, aż do Plateau de Langers. Wreszcie Grupa

Armii „C” ruszyłaby w stronę Linii Maginota, główny ciężar natarcia jej oddziałów miał zostać skierowany między miasto Metz

*Niemieckie czołgi przygotowane do kolejnego natarcia.*



a Ren. Już 8 VI niemieckie natarcie osiągnęło Rouen, następnie kierunek uderzenia uległ zmianie, poprowadzono je w stronę morza. Dzięki temu manewrowi w St. Valery odcięto brytyjską dywizję Highland oraz jednostki francuskie. Żołnierze wojsk pancernych von Kleista natknęli się na zaciekły opór Francuzów w okolicach Amiens i Péronne. Znacznie lepiej wiodło się dywizjom Guderiana, które dotarły do rzeki Marny pod Châlons. 14 VI niemieckie wojska wkroczyły do Paryża. Równolegle, zgodnie z planem, inne jednostki kontynuowały natarcie na Normandię i Bretanię, dolinę Rodanu i Plateau de Langers oraz obchodziły od tyłu Linie Maginota. W tym samym czasie, gdy poddawał się Paryż, Grupa Armii „C” przełamywała Linie Maginota na południe od Saarbrücken. Na całej linii frontu Francuzi oddawali już pole napastnikom, najczęściej nie stawiając większego oporu. „Dowódcy naszych czołgów mogliby powtórzyć meldunek, jaki w listopadzie 1806 r. Murat złożył Napoleonowi: «Sire, walka dobiegła końca, ponieważ nie ma już przeciwnika»” – pisał o tym etapie działań gen. von Mellenthin.



## KAPITULACJE HOLANDII I BELGII

Kolejnym etapem eskalacji wojny powietrznej, po bombardowaniach Warszawy, były przeprowadzane przez Niemców ciężkie bombardowania Rotterdamu. 14 V dowódca obrony miasta odrzucił niemieckie żądania kapitulacji. Rozmowy na ten temat toczyły się jeszcze, gdy nad Rotterdam skierowano 100 bombowców 54. pułku lotnictwa płk. Lacknera. Niespełna połowa maszyn dostała rozkaz odwrotu, lecz reszta ruszyła do ataku, niszcząc głównie zabytkowe centrum miasta. Nazajutrz dowódca holenderskich wojsk, gen. Winkelmann, skapitulował. W stolicy Wielkiej Brytanii utworzono holenderski rząd emigracyjny. Brytyjski premier Winston Churchill zezwolił swoim siłom powietrznym na prowadzenie nalotów skierowanych przeciwko niemieckim miastom. 28 V skapitulowały wojska belgijskie, zgodził się na to – wbrew stanowisku rządu – król Leopold III.

*Zbombardowane stare miasto w Rotterdamie. Groźba całkowitego zniszczenia miasta zaważyła na decyzji gen. Wilkenmanna, który wydał rozkaz kapitulacji sił holenderskich.*



## ■ WYŚCIG DO MORZA

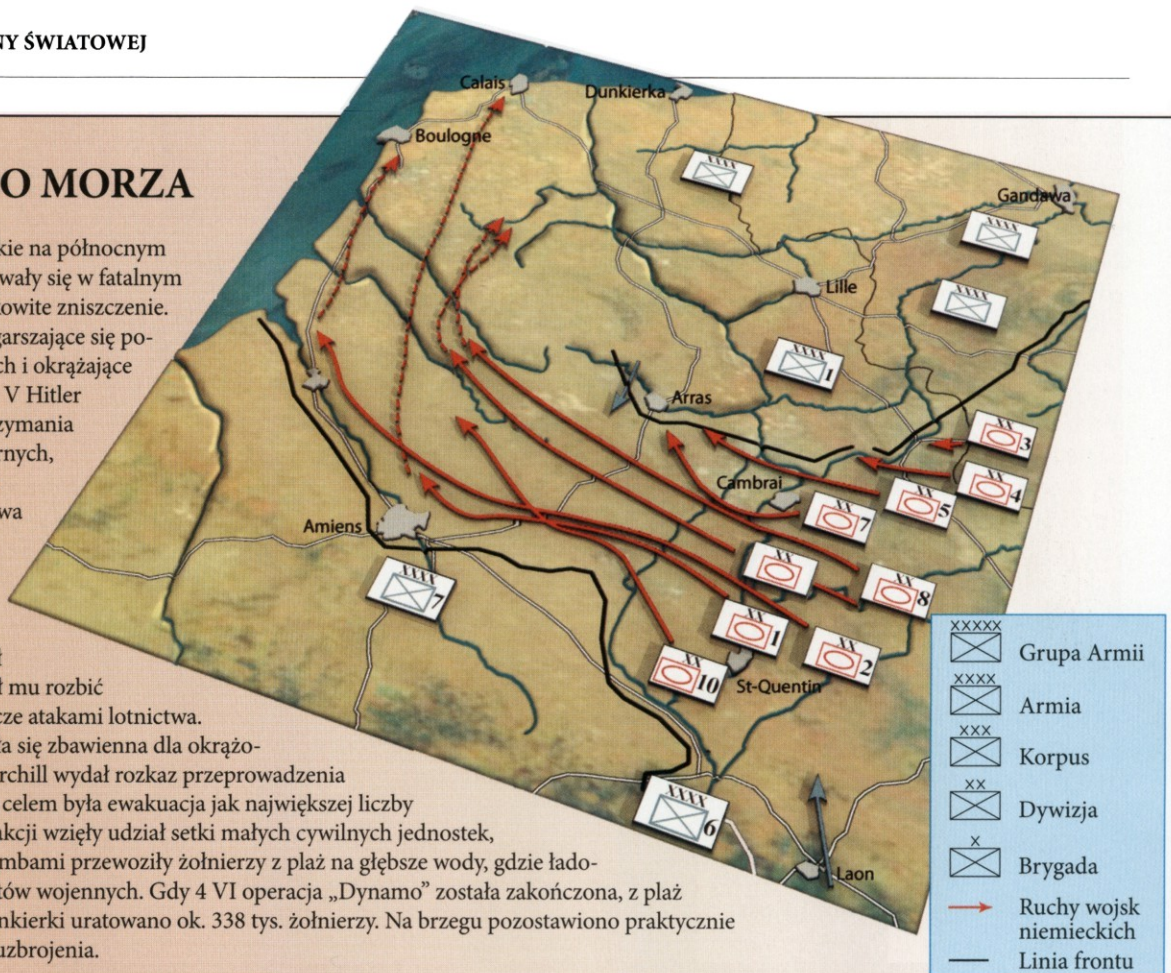
Siłły brytyjskie i francuskie na północnym odcinku frontu znajdowały się w fatalnym położeniu, groziło im całkowite zniszczenie.

Na mapie zaznaczono pogarszające się położenie wojsk sojuszniczych i okrążające je oddziały niemieckie. 24 V Hitler wydał jednak rozkaz wstrzymania natarcia oddziałów pancernych, chcąc by wypoczęły przed kolejnymi walkami. Przerwa miała też pozwolić na podciągnięcie oddziałów piechoty. Dodatkowo, marszałek lotnictwa

III Rzeszy Göring naciskał

na Hitlera, by ten pozwolił mu rozbić okrążone wojska sojusznicze atakami lotnictwa.

Przerwa w natarciu okazała się zbawienna dla okrążonych obrońców. 26 V Churchill wydał rozkaz przeprowadzenia operacji „Dynamo”, której celem była ewakuacja jak największej liczby okrążonych żołnierzy. W akcji wzięły udział setki małych cywilnych jednostek, które pod niemieckimi bombami przewoziły żołnierzy z plaż na głębsze wody, gdzie ładowano ich na pokłady okrętów wojennych. Gdy 4 VI operacja „Dynamo” została zakończona, z plaż francuskich w pobliżu Dunkierki uratowano ok. 338 tys. żołnierzy. Na brzegu pozostawiono praktycznie całość ciężkiego sprzętu i uzbrojenia.



## UDERZENIE WŁOCH I KAPITULACJA FRANCJI

10 VI do walki włączyli się Włosi, wypowiadając wojnę Wielkiej Brytanii i Francji. O ile ich lądowe uderzenie nie było zbyt groźne (zostało zatrzymane w Alpach), o tyle flota włoska stanowiła poważną przeszkodę w kontaktach Francji z jej afrykańskimi koloniami, siły powietrzne zaś atakowały brytyjskie stanowiska w Adenie. Premier Reynaud rozważał, w przypadku klęski na rdzennym terytorium Francji, prowadzenie dalszej wojny z jej posiadłości zamorskich. Z kolei Churchill zabiegał, by Francuzi nie poddawali swej floty, gdyż następnym celem hitlerowskiej ekspansji mogła stać się Wielka Brytania. Francuski premier, w obliczu dramatycznej sytuacji

kraju, po poddaniu stolicy, widząc, że resztki armii znajdują się w kotle między granicą szwajcarską a rejonem Saary, 16 VI podał się do dymisji. Jego następca, marsz. Pétain, już dzień po rezygnacji Reynauda wygłosił przemówienie radiowe: „Ze ściśniętym sercem oświadczam wam, że należy podjąć próbę przerwania walki. Zwróciłem się tej nocy do przeciwnika z prośbą, aby, jeśli jest na to przygotowany, podjął, razem ze mną, jak żołnierz z żołnierzem po honorowej walce, próbę znalezienia sposobu położenia kresu działaniom wojennym”. Nieliczne oddziały francuskie próbowały jeszcze stawiać opór, jednak oświadczenie premiera, bohatera

wojennego z czasów poprzedniej wojny, do reszty zniszczyło morale żołnierzy. W sobotę, 22 VI 1940 r., o godz. 18:50 gen. płk Keitel reprezentujący stronę niemiecką i gen. Huntziger w imieniu Francji podpisali porozumienie o zawieszeniu broni. Ceremonia odbywa się w tym samym wagonie kolejowym, w którym zakończono działania wojenne poprzedniej wielkiej wojny. W wyniku podpisanego układu część Francji znalazła się pod okupacją niemiecką – mowa o obszarze na północ i zachód od linii Genewa – Dôle – Tours – Mont de Marsan, aż do granicy z Hiszpanią. Pozostała część Francji była – teoretycznie

*Wagon w lasce Compiègne, w którym najpierw 11 XI 1918 r. Niemcy zawarły rozejm z państwami ententy, a następnie, 22 VI 1940 r., podpisano francusko-niemieckie zawieszenie broni. Historia zatoczyła koło.*



## HEINZ WILHELM GUDERIAN



**H**einz Wilhelm Guderian (1888–1954) – najwybitniejszy niemiecki dowódca wojsk pancernych – urodził się w Chełmnie w rodzinie oficera armii pruskiej. Absolwent szkół kadetów w Karlsruhe i Gross-Lichterfelde, a także akademii wojennych w Metz oraz Berlinie. W niemieckiej armii od 1907 r. Podczas I wojny światowej w wojskach kawaleryjskich i łączności. W trakcie batalii nad rzeką Marną oraz bitwy o Verdun dosłużył się Krzyża Żelaznego II i I klasy. Po wojnie pasjonował się strategią i motoryzacją wojskową. Szybko awansował, został dowódcą 2. Dywizji Pancernej, a później generałem i szefem XVI Korpusu. Opracował taktykę tzw. wojny błyskawicznej z użyciem zmasowanego ataku pancernego, stając się współtwórcą hitlerowskiego podboju Europy. Dowodził m.in. wojskami niemieckimi anektującymi Austrię i Czechosłowację, brał udział w kampanii wrześniowej i podboju Francji, a także ataku na ZSRR. Dowodził 2. Armią pancerną i wbrew poleceniom Hitlera, w obliczu beznadziejnej sytuacji na froncie radzieckim, wydał rozkaz odwrotu. Od 1943 r. kierował rozwojem sił pancernych Rzeszy. Tuż po zakończeniu wojny Amerykanie aresztowali go w Tyrolu, 3 lata spędził w amerykańskim więzieniu.



– wolna, mogła posiadać armię liczącą do 100 tys. ludzi. Dodatkowo strona niemiecka zobowiązała rząd francuski do zabezpieczenia i rozbrojenia floty, zapewniając jednocześnie, że nie zostanie ona wcielona do marynarki niemieckiej. Rząd francuski przeniósł się do Vichy. Dwa dni później kapitulujący Francuzi podpisali podobny układ z Włochami. W niewoli znalazło się 2 mln żołnierzy, Niemcy zdobyli ekwipunek mogący wyposażać 55 dywizji. Kampania zachodnia, prowadzona nieporównanie większymi siłami, trwała zaledwie o dwa dni dłużej niż polska wojna obronna.

*Srebrna odznaka czołgowa Wehrmachtu, wprowadzona 20 XII 1939 r.*

*Otrzymywali ją czołgiści, którzy wzięli udział w co najmniej 3 natarciach pancernych, zostali zranieni w trakcie takiego ataku lub otrzymali odznaczenie za odwagę w trakcie natarcia pancernego. Brązowa odznaka tego rodzaju była przyznawana załogom dział szturmowych, pojazdów rozpoznawczych, grenadierom pancernym i służbie medycznej, która wyruszyła do walki na pokładzie pojazdów opancerzonych.*

### PO PODBOJU FRANCJI

Zajęcie Francji znacznie poprawiło sytuację strategiczną Niemiec – do dyspozycji mieli teraz porty nad Atlantykiem i kanałem La Manche. Niemieckie okręty podwodne zdobyły bazy, które umożliwiły im prowadzenie skuteczniejszych działań przeciwko transportom morskim, będącym

głównym źródłem zaopatrzenia dla nadal walczącej Wielkiej Brytanii. „Po tym największym w niemieckiej historii zwycięstwie nad nieprzyjacielem Wielkoniemieckiej Rzeszy, uważanym za największą potęgę lądową świata, który walczył równie mądrze, co odważnie, nie ma już aliantów. Pozostaje tylko jeden wróg: Anglia!” – głosił wydany 2 VII przez dowództwo Wehrmachtu komunikat, kończący kampanię francuską. Wzorem przywódców belgijskich i holenderskich do Londynu zbiegł gen. Charles de Gaulle. Wezwał stamtąd swoich rodaków do dalszej walki, ogłaszając się wodzem Wolnych Francuzów. Emigracyjny rząd posiadał nawet kilka statków własnej floty. Uratowani w trakcie ewakuacji z Dunkierki żołnierze zasilili szeregi wolnych francuskich sił zbrojnych. W lipcu wojskowy sąd w Tuluzie skazał zaocznie de Gaulle'a za nieposłuszeństwo na 4 lata więzienia i grzywnę. Parlament, unieważniając konstytucję, ogłosił marsz. Pétaina głową państwa. Walka przeciwko niemieckim okupantom była zagrożona karą śmierci. Taki wyrok 2 VIII wydano na gen. de Gaulle'a.

*Stanowisko francuskiego karabinu maszynowego, region La Rochelle.*





# POLACY W KAMPANII FRANCUSKIEJ



Odznaka pamiątkowa  
1. Dywizji Grenadierów.

Już jesienią 1939 r. na Zachodzie zaczęto tworzyć Polskie Siły Zbrojne. Na mocy umowy międzyrządowej na terytorium Francji rozpoczęło się formowanie oddziałów, do których przyjmowano Polaków przebywających we Francji, Belgii, Holandii i Wielkiej Brytanii. Umowa polsko-francuska określała, że jednostki utworzone z ochotników będą działały w składzie armii francuskiej. Formowanie oddziałów polskich przebiegało jednak w bardzo niesprzyjających warunkach. Strona francuska notorycznie nie dotrzymywała zobowiązań, pojawiły się problemy związane z brakiem wyposażenia,

umundurowania, a nawet koszar. Ekwipunek, jaki początkowo otrzymali Polacy, pochodził ze starych zapasów z okresu I wojny światowej. Brakowało hełmów i czapek, mundury były zleżałe i niskiej jakości. Sytuacja poprawiła się dopiero w kwietniu 1940 r., gdy do oddziałów zaczęło docierać nowe umundurowanie i wyposażenie. Do chwili ataku Niemiec na Zachód zdołano całkowicie sformować 2 dywizje i brygadę piechoty, w stanie formowania znajdowały się dalsze 2 dywizje. Formowano także brygadę pancerną, niemal gotowy do działania był polski dywizjon myśliwski.

polskie wzięły udział w walkach dopiero w trakcie drugiego etapu działań, już po sforsowaniu przez Niemców Sommy i Aisne. Najpoważniejszą rolę w trakcie działań wojennych odegrała 1. Dywizja Grenadierów dowodzona przez gen. Bronisława Ducha. Ironia historii sprawiła, że stacjonowała ona w pobliżu niewielkiego kawałka Saary, który we wrześniu 1939 r. zajęła armia francuska, usiłując w ten sposób „wypełnić” zobowiązania sojusznicze wobec Polski. 1. Dywizja Grenadierów, licząca ok. 16 tys. żołnierzy – stanowiła główną jednostkę francuskiego XX Korpusu – znalazła się w centrum natarcia niemieckiej 1. Armii, dowodzonej przez gen. Erwina von Witzlebena. Do pierwszego spotkania z wrogiem doszło 26 V, kiedy pododdziały dywizji broniły odcinka Altwiller–Lening. Następnie Polacy prowadzili działania opóźniające, osłaniając odwrót korpusu francuskiego. Do ciężkich walk doszło w pobliżu Dieuze, nad kanałem Marna–Ren pod Lagarde i Baccarat. W połowie czerwca Wódz Naczelny, gen. Sikorski, wydał polskim jednostkom rozkaz wycofania się do Wielkiej Brytanii. Dowódca dywizji po analizie położenia swojej jednostki stwierdził, że nie ma szans na przebicie się do wybrzeża, wobec czego kontynuował walkę w obronie Francji. W trakcie walk odwrotowych w dniach 17–21 VI 1. Dywizja Grenadierów poniosła straty w wysokości ok. 45% stanu osobowego.



## POLACY W WALKACH

Polacy wzięli aktywny udział w walkach w trakcie kampanii francuskiej. Od początku niemieckiej inwazji walczyły okręty polskiej marynarki wojennej, samoloty polskiego lotnictwa myśliwskiego i kilka kompanii przeciwpancernych. Większe, zwarte jednostki

*Żołnierze 1. Dywizji Grenadierów w trakcie ceremonii przekazania sztandaru dywizyjnego, ufundowanego przez miasto Arras.*



Po otoczeniu przez Niemców gen. Duch rozkazał swoim żołnierzom ucieczkę do Wielkiej Brytanii na własną rękę, udało się to jednak nielicznym – większość żołnierzy resztę wojny spędziła w obozach jenieckich.

Kolejna polska duża jednostka, 2. Dywizja Strzelców Pieszych dowodzona przez gen. bryg. Bronisława Prugara-Ketlinga, walczyła na południe od 1. Dywizji Grenadierów. Jej początkowym miejscem stacjonowania było miasto Belfort leżące w pobliżu granicy francusko-szwajcarskiej. Dywizja, organizacyjnie przynależna do francuskiego XLV Korpusu, walczyła najpierw w okolicach Belfort, a potem nad rzeką Doubs pod Maiche. Również i tutaj Polacy pro-

*Czołgi 10. Brygady Kawalerii Pancernej w walce z batalionem niemieckiego 66. pułku zmotoryzowanego.*

wadzili działania osłonowe, pozwalające wycofać się jednostkom francuskim. Do szczególnie ciężkich starć doszło nad rzeką Saoną, gdzie żołnierze 2. Dywizji Strzelców Pieszych powstrzymywali pancerne i zmotoryzowane oddziały Guderiana. Dywizja wraz z pozostałymi oddziałami XLV Korpusu w dniu 17 VI przekroczyła granicę szwajcarską, a jej żołnierze zostali internowani.

14 VI w Breście wylądowała wycofana z Norwegii Samodzielna Brygada Strzelców Podhalańskich, dowodzona przez gen. Zygmunta Szyszko-Bohusza. Wraz z doraźnie sformowaną na bazie oddziałów powstającej 3. Dywizji polską grupą bojową (mającą siłę pułku), postawiono jej zadanie obrony tzw. reduy bretońskiej w pobliżu Rennes. Brygada podhalańczyków została tam rozbita serią ataków niemieckich jednostek pancernych, żołnierzom grupy bojowej udało się wycofać za Loarę.

Chwalebnie działała 10. Brygada Kawalerii Pancernej gen. Stanisława Maczka. Choć jednostka nie była jeszcze do końca sformowana (w działaniach bojowych wzięła udział grupa bojowa licząca ok. 1700 żołnierzy), polscy czołgiści otrzymali zadanie zaryglowania luki powstałej na styku dwóch wycofujących się w panice armii francuskich – 4. i 6. W lukę tę wlewały się potoki niemieckich czołgów, grożąc przelaniem frontu.

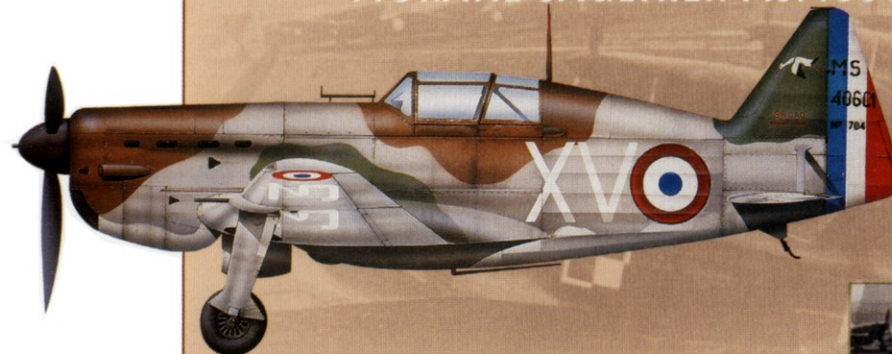
Polacy usiłowali powstrzymać natarcie przeważających sił pancernych wroga w ciężkich walkach pod Champaubert i Montmirail. Odniesiono nawet lokalne sukcesy – w nocy z 16 na 17 VI czołgiści na krótko wyparli wroga z Montbard.

Piękną kartę w dziejach polskiego oręża zapisał lotnicy. Szkolenie Polaków rozpoczęło się 10 I 1940 r., do udziału w nim zakwalifikowano najlepszych pilotów, weteranów walk na wrześnieowym niebie. Początkowo polscy piloci myśliwscy byli przydzieleni kluczami do dywizjonów francuskich, następnie uformowano całkowicie polski dywizjon myśliwski 1/145 „Warszawski”. W trakcie niemieckiej inwazji polscy piloci zestrzelili ogółem 51 niemieckich maszyn. Polskie okręty i statki wzięły aktywny udział w ewakuacji zarówno oddziałów polskich, jak i sojusznicznych. Ogółem przewiozły one ok. 5300 osób, w tym 4300 żołnierzy.

## OCENA DZIAŁAŃ JEDNOSTEK POLSKICH

Poddając ocenie działalność polskich jednostek wojskowych w trakcie kampanii francuskiej, należy pamiętać, że proces szkolenia i formowania oddziałów nie został zakończony. Ogólnie Polacy bili się dzielnie, choć ich odwaga i poświęcenie zostały w znacznej mierze zmarnowane – Polacy przystąpili do walki zbyt późno, a ich działania, narzucone przez francuskie dowództwo, nie zawsze były celowe. Według ocen historyków straty poniesione w trakcie walk we Francji wyniosły ok. 6 tys. zabitych, wobec ok. 85 tys. żołnierzy ogółem znajdujących się na terytorium francuskim. Po kapitulacji Francji wszystkie jednostki polskie, oprócz internowanej 2. Dywizji Strzelców Pieszych, zostały rozwiązane. Na Wyspy Brytyjskie, wypełniając rozkaz gen. Sikorskiego, przedostało się ok. 20 tys. żołnierzy, w znacznej części oficerów i podoficerów. Większość ewakuowanych nie brała udziału w walkach na terenie Francji, byli to żołnierze z oddziałów dopiero formowanych w obozie w Coëtquidan, zgrupowani w rejonie Parthenay, Saintes i w dolinie Rodanu. Transport z nimi odpłynął z Brestu już 19 V.

## MORANE SAULNIER MS.406C1



*MS.406 1er Escadrille Groupe de Chasse I/2, stacjonujący w Nîmes w lipcu 1940 r.*

*Przed wybuchem wojny Polska zakupiła 160 maszyn tego typu, nie dotarły one jednak do kraju z powodu napaści hitlerowskich Niemiec. Po reorganizacji polskiego lotnictwa myśliwskiego we Francji samoloty te znalazły się w wyposażeniu tzw. Eskadry Montpellier (18 maszyn) i 1/145 „Warszawskiego” dywizjonu myśliwskiego.*







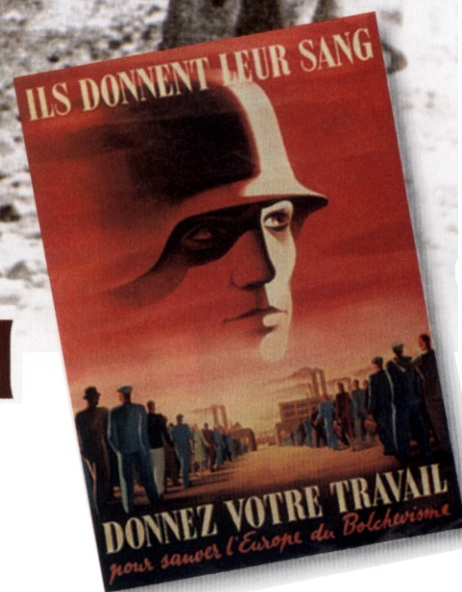
# FRANCJA VICHY I WOLNI FRANCUZI

Francja podpisała rozejm z Niemcami 22 VI 1940 r. w tym samym wagonie, w którym marszałek Ferdinand Foch 11 XI 1918 r. podyktował Niemcom warunki zawieszenia broni. Marsz. Philippe Pétain po podpisaniu rozejmu oświadczył: „Honor został uratowany, rząd pozostaje wolny. Francja będzie administrowana wyłącznie przez Francuzów”.

Francja została podzielona na dwie części: północną – okupowaną, obejmującą 2/3 powierzchni państwa wraz z wybrzeżem atlantyckim i Paryżem – oraz drugą, tzw. „wolną strefę” ze

stolicą w Vichy administrowaną przez rząd francuski. Strefa ta zachowywała flotę wojenną wraz z jej bazami nad Morzem Śródziemnym, kolonialne imperium i stutysięczną armię. Alzacja i Lotaryngia zostały włączone w granice III Rzeszy. Niemcy w ostatnim, 23., artykule rozejmu zastrzegli sobie prawo wypowiedzenia układu w każdej chwili.

Oficjalne przejście władzy w „wolnej strefie” nastąpiło z dniem 1 VII 1940 r., a na ostatnim posiedzeniu Zgromadzenia Narodowego 10 VII 1940 r. posłowie przyznali pełnię władzy marsz.



Plakat propagandowy Vichy zachęcający Francuzów do pracy na rzecz niemieckiego „sojusznika”.

Pétainowi, który stał się dyktatorem o nieograniczonych kompetencjach. Wicepremierem został Pierre Laval. Ustawa parlamentu francuskiego z dnia 10 VII 1940 r. ostatecznie położyła kres III Republice. Oficjalna nazwa kraju brzmiała Państwo Francuskie.

W nowym systemie to szef państwa skupiał w swoim ręku władzę ustawodawczą i wykonawczą. Zniesiono urząd premiera i zlikwidowano wolne wybory. Członków zgromadzenia miał powoływać marszałek z ustalonej listy osób bądź spośród osobistości. Ministrowie byli mianowani i usuwani przez marszałka. Szerzono jego kult – „Pétain to Francja, Francja to Pétain”, powiedział arcybiskup Lyonu Pierre Marie Gerlier.

W sferze społecznej rozwiązano związki zawodowe i wprowadzono korporacje, które zrzeszały pracowników i pracodawców. Zniesiono wszelkie wolności polityczne: zrzeszania się, prasy, słowa. Rozwiązano partie.

## PIERRE JEAN MARIE LAVAL

Pierre Jean Marie Laval, ur. 28 VI 1883 r. w Châteldon. Po zdaniu matury podjął studia prawnicze, w 1909 r. rozpoczął aplikaturę w Paryżu. W 1903 r. związał się z francuskim ruchem socjalistycznym. W czasie I wojny światowej zaproponowano mu stanowisko podsekretarza stanu. Odmówił, gdyż był zdeklarowanym pacyfistą. W 1932 i 1934 r. został ministrem spraw zagranicznych, w latach 1931–1932 i 1935–1936 był premierem. Nie ukrywał, że jego głównym celem jest ułożenie jak najlepszych stosunków z Niemcami i Włochami. Po kapitulacji Francji wicepremier Państwa Francuskiego, a od 1942 r. premier rządu Vichy. W 1945 r. oskarżony i skazany na karę śmierci za kolaborację z Niemcami.



Wprowadzono przymusowe organizacje dla młodzieży. Pozbawiano praw osoby narodowości żydowskiej, usuwano je ze stanowisk i funkcji publicznych, nie szczczędając im szykan.

W polityce zagranicznej największym wrogiem Vichy stała się Wielka Brytania. Stosunki pogorszyły się po zbombardowaniu przez Brytyjczyków francuskiej floty w Mers-El-Kébir 3 VII 1940 r. W odpowiedzi na kolejny atak Brytyjczyków przeprowadzony we wrześniu na Dakar, Pétain rozkazał zbombardować Gibraltar. Anglofobię wzmocniło jeszcze popieranie przez Wielką Brytanię Wolnych Francuzów.

W lipcu 1940 r. zainicjowano również Rewolucję Narodową. Dewizą jej było: „Praca, Rodzina, Ojczyzna”, która zastąpiła dewizę rewolucyjną: „Wolność, Równość, Braterstwo”. Obok nacjonalizmu cechowała ją również antykomunizm i katolicyzm. Propagowano nienawiść zarówno do ideologii komunistycznej, jak i do partii komunistycznych. Natomiast Kościół katolicki, który udzielił poparcia rządowi Vichy, otrzymał w zamian zniesienie wszelkich antykatolickich i antykościelnych praw. Zakazano rozwodów. To

Scena z wejścia wojsk niemieckich do Paryża, płaczący Francuzi przyglądają się maszerującym oddziałom niemieckim.

właśnie katolicka rodzina, według pétainowców, stanowiła najmniejszą komórkę, będącą podstawą państwa.

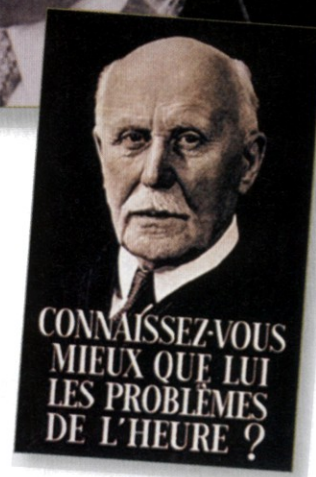
Od kwietnia 1942 r. szefem państwa został Pierre Laval, który przekształcił reżim Vichy w podporę okupanta. Prześladowano członków francuskiego ruchu oporu (Résistance), pomagano Niemcom w eksterminacji Żydów. Ten Nowy Ład, sięgający swymi wzorcami do francuskiej myśli prawicowej, został zakończony 11 XI 1942 r. Niemcy, po lądowaniu aliantów w Afryce Północnej, bojąc się ich desantu, zajęli „wolną strefę”.

## WOLNI FRANCUZI

Równocześnie z powstaniem Państwa Vichy tworzył się ruch oporu. 18 VI 1940 r. gen. Charles de Gaulle apelował, by skupili się przy nim francuscy żołnierze i oficerowie oraz specjaliści przemysłu zbrojeniowego. Zaraz po tym apelu de Gaulle utworzył w porozumieniu z Londynem Komitet Wolnej Francji (od września 1941 r. Francuski Komitet Narodowy), wokół którego skupili się Francuzi przebywający poza krajem. W samej Francji tworzył się spontanicznie ruch oporu bez porozumienia z de Gaulle'em.



Nie wszystkim Francuzom odpowiadała kolaboracja z Niemcami. Plakat propagandowy Vichy próbuje przekonać tych, którzy jeszcze się wahają: „Czy o problemach chwili wiesz więcej od niego?”.



Anglicy nie uznawali Komitetu Wolnej Francji za rząd tymczasowy, nawet po zerwaniu stosunków dyplomatycznych z Francją po ataku na Mers-El-Kébir. Dopiero w styczniu 1941 r. uznali go za reprezentację Francji. Amerykanie zaś, którzy długo utrzymywali stosunki dyplomatyczne z Pétainem, odrzucali roszczenia de Gaulle'a, co doprowadzało do ostrych spięć. Komitet był organem kierującym walką we Francji, z czasem uzyskał formę najwyższej władzy państwowej. Dlatego też jego uczestnicy od początku przygotowywali się na przejęcie władzy

„Francja przegrała bitwę, ale nie przegrała wojny” – wezwwanie gen. de Gaulle'a do kontynuowania walki u boku Wielkiej Brytanii.

### A TOUS LES FRANÇAIS

La France a perdu une bataille!  
Mais la France n'a pas perdu la guerre!  
Des gouvernants de rencontre ont pu capituler, cédant à la panique, oubliant l'honneur, livrant le pays à la servitude. Cependant, rien n'est perdu!  
Rien n'est perdu, parce que cette guerre est une guerre mondiale. Dans l'univers libre, une force immense écrasera l'ennemi. Il faut un jour, ces forces retrouvent sa liberté et sa victoire. Alors, elle retrouvera sa liberté et sa grandeur. Tel est mon but, mon seul but!  
Voilà pourquoi je convie tous les Français, ou qu'ils se trouvent, à s'unir à moi dans l'action, dans le sacrifice et dans l'espérance. Notre patrie est en péril de mort. Luttons tous pour la sauver!

VIVE LA FRANCE !

GÉNÉRAL DE GAULLE

QUARTIER GÉNÉRAL  
6 CANNON SQUARE  
LONDON, W.1A

## CHARLES ANDRÉ JOSEPH MARIE DE GAULLE

Charles André Joseph Marie de Gaulle, ur. 22 XI 1890 r. w Lille. W 1912 r. ukończył szkołę oficerską w Saint-Cyr. Uczestnik I wojny światowej, trzykrotnie ranny. W 1924 r. ukończył Wyższą Szkołę Wojskową.

Następnie znalazł się w sztabie marsz. Pétaina, ówczesnego inspektora generalnego armii francuskiej. Później pracował w sztabie wojsk francuskich w Syrii. Po powrocie w 1931 r. pełnił różne funkcje w Generalnym Sekretariacie Obrony Narodowej do 1936 r. W 1937 r. został mianowany pułkownikiem. W czasie wojny z Niemcami powołano go na stanowisko wiceministra obrony narodowej w rządzie Reynauda. 18 VI 1940 r. apelował z terytorium Wielkiej Brytanii do Francuzów, nakładając ich do kontynuowania walki z Niemcami. Twórca oddziałów Wolnej Francji, utworzonych na terytorium Wielkiej Brytanii. W VI 1943 r. współtworzył Francuski Komitet Wyzwolenia Narodowego, od X 1943 r. stanął na jego czele, w 1944 r. został szefem rządu. W 1946 r. ustąpił ze stanowiska na skutek różnicy zdań ze Zgromadzeniem Konstytucyjnym. W 1958 r. ponownie na czele rządu, 21 XII został wybrany prezydentem V Republiki Francuskiej. Ustąpił ze stanowiska 28 IV 1969 r. po odrzuceniu jego reform przez referendum powszechne. Zmarł 9 XI 1970 r.

Opaska z krzyżem lotaryńskim noszona przez Wolnych Francuzów.



po zakończeniu wojny. Zorganizowano załóżki przyszłych departamentów rządowych, utworzono biura studiów i planów, które opracowywały materiały dla przyszłej administracji w wyzwolonym kraju. Na terenie Wielkiej Brytanii szkolono żołnierzy do udziału w akcjach wywiadowczych i sabotażowych, oraz – co najważniejsze – przygotowywano ich do udziału w operacjach alianckich, od Syrii, poprzez Afrykę Północną, do inwazji w Europie.

### OCENA RZĄDU VICHY

Reżim Vichy obsypywał de Gaulle'a obelgami i oszczerstwami, korpus oficerski we Francji był mu nieprzychylny, duża część społeczeństwa opowiadała się za marszałkiem bądź czekała na dalszy rozwój wypadków. Przełom nastąpił po klęsce Niemiec pod Stalingradem. 3 VI 1943 r. powstał Francuski Komitet Wyzwolenia Narodowego, a tydzień wcześniej nastąpiło zjednoczenie sił ruchu oporu. Rok później, 25 VIII 1944 r., gen. Charles de Gaulle wjechał triumfalnie do katedry Notre Dame w Paryżu.

Państwo Vichy do tej pory budzi wiele kontrowersji. Trudno jest dzisiaj ocenić działalność jego przywódców. Jest pewne, że ich poczynania były daleko idącą kolaboracją z Niemcami. Najwyższy Trybunał Sprawiedliwości rozpatrzył ogółem 58 oskarżeń i wydał 18 wyroków skazujących na śmierć, w tym również



Triumfujący Niemcy w Paryżu, w tle widoczna wieża Eiffla.

## OPERACJA „CATAPULT”

Po poddaniu się Francji olbrzymim zagrożeniem dla Wielkiej Brytanii stała się flota sojusznika. Gdyby francuskie okręty trafiły w ręce Niemców, wróg dysponowałby siłami morskimi zdolnymi zagrozić brytyjskiej dominacji na wodach. Rząd brytyjski nie mógł pozwolić sobie na takie ryzyko. Premier Winston Churchill wydał rozkaz, zgodnie z którym francuskie okręty powinny zostać włączone do floty sojuszniczej, rozbrojone w portach brytyjskich lub neutralnych bądź – w ostateczności – zniszczone. Brytyjczycy za pośrednictwem gen. de Gaulle'a próbowali przekonać marynarzy francuskich, by przeszli na stronę Wolnych Francuzów, nie odnieśli jednak specjalnych sukcesów. W tej sytuacji zdecydowano się na rozpoczęcie operacji „Catapult”, czyli zaatakowania floty francuskiej stacjonującej w należących do Francji portach. Atak nastąpił 3 VII 1940 r. Wymuszone starcie wywołało we Francuzach falę goryczy, zniechęcając jednocześnie wielu z nich do wstąpienia w szeregi oddziałów de Gaulle'a.



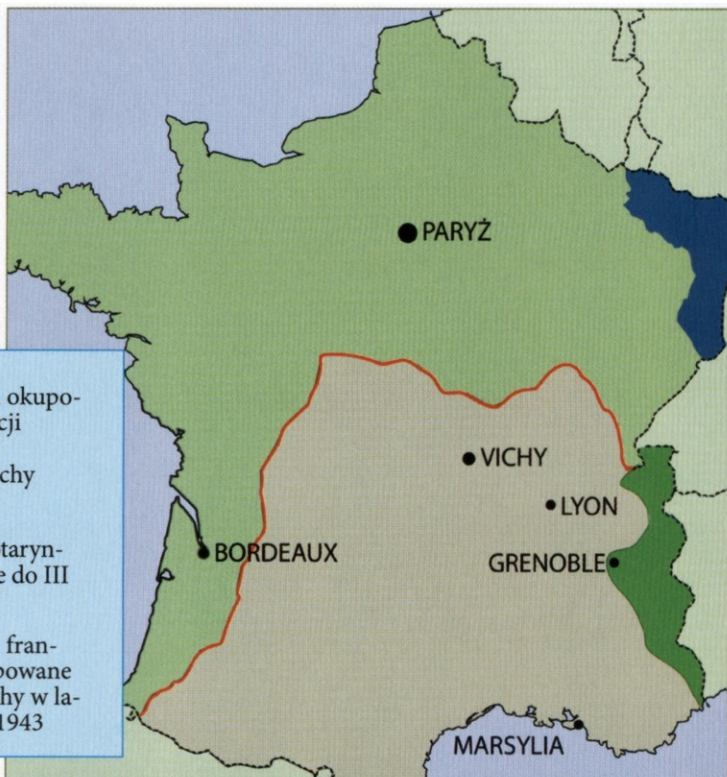
Francuskie okręty w porcie Mers-El-Kébir, zaatakowane 3 VII 1940 r. przez flotę brytyjską.

dla Laval. Według Jerzego Eislera Francja nie zapłaciła tak naprawdę za swoją kolaborację. Nie rozliczono oficerów armii francuskiej, ani tych, którzy współpracowali z Niemcami w dziedzinie

gospodarczej, naukowej i kulturalnej. Natomiast ze zorganizowanych sił tzw. Wolnych Francuzów i podziemnego ruchu oporu Résistance wyrósł powojenny system IV Republiki Francuskiej.

Obszar Francji podzielony na terytorium okupowane przez Niemców i „wolną strefę” Państwa Vichy.

-  Terytorium okupowanej Francji
-  Państwo Vichy
-  Alzacja i Lotaryngia wcielone do III Rzeszy
-  Terytorium francuskie okupowane przez Włochy w latach 1940–1943

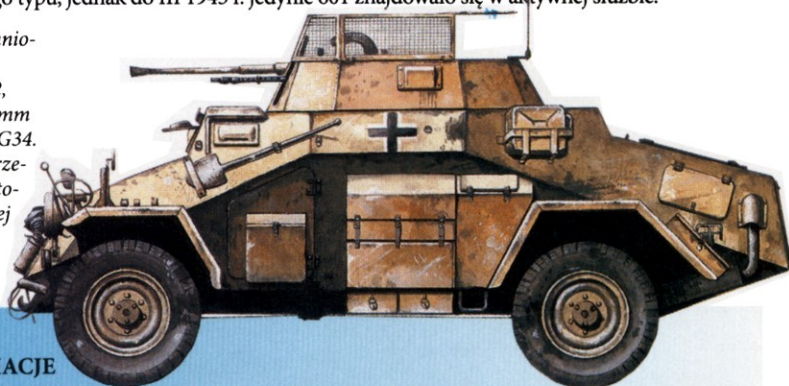


## LEICHTER PANZERSPÄHWAGEN SdKfz 222

NIEMCY

Lekki pojazd rozpoznawczy SdKfz 222 wszedł do służby w 1939 r. W zasadzie była to ulepszona wersja rozwojowa pojazdu SdKfz 221, różniąca się opancerzeniem, uzbrojeniem, wyposażona w mocniejszy silnik i powiększoną wieżyczkę. Wszystkie koła pojazdu były skrętne i napędzane. Był to jeden ze stosunkowo nielicznych rodzajów pojazdów pancernych, który służył przez cały czas wojny. Ogółem wyprodukowano 1801 maszyn wszystkich rodzajów tego typu, jednak do III 1945 r. jedynie 601 znajdowało się w aktywnej służbie.

Najbardziej rozpowszechniona wersja leichter Panzerspähwagen SdKfz 222, uzbrojona w działko 20 mm i karabin maszynowy MG34. Widoczne są też siatki przeciwko granatom, zamontowane na szczycie otwartej wieżyczki.



### CIEKAWY INFORMACJE

- Początkowe egzemplarze wozu nie posiadały siatek chroniących przed granatami, zamocowanych wokół otwartej wieżyczki.
- SdKfz 222 doczekał się licznych wersji, z których najbardziej rozpowszechnione były pojazdy łączności, oznaczone symbolem SdKfz 223 i SdKfz 260 i 261.

### DANE TECHNICZNE

- Masa całkowita: ok. 4800 kg
- Długość: 4800 mm
- Szerokość: 1950 mm
- Wysokość: 1800 mm
- Silnik: do 1941 r. benzynowy Horch V8 o mocy 81 KM, po 1941 r. ten sam silnik o mocy zwiększonej do 90 KM
- Prędkość: 75 km/h
- Zasięg na drodze: 280 km
- Zasięg w terenie: 180 km
- Załoga: 3
- Uzbrojenie: działko 20 mm; część pojazdów w późniejszym okresie działko 28 mm/20 mm, 1 karabin maszynowy MG34 (7,92 mm)
- Grubość pancerza: do 14,5 mm

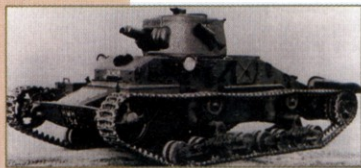


Wóz widoczny po lewej to pojazd łączności SdKfz 223.

### DANE TECHNICZNE

- Masa całkowita: 26 926 kg
- Długość: 5613 mm
- Szerokość: 2590 mm
- Wysokość: 2515 mm
- Silnik: 2 sześciocylindrowe silniki Diesla AEC o mocy 87 KM każdy
- Prędkość: 24 km/h
- Zasięg na drodze: 257 km
- Zasięg w terenie: ok. 100 km
- Załoga: 4
- Uzbrojenie: działko 40 mm, karabin maszynowy Besa (7,92 mm)
- Grubość pancerza: od 13 do 78 mm

Poprzednik Matildy II, Matilda I. Czołg ten był silnie opancerzony, miał jednak słabe uzbrojenie.

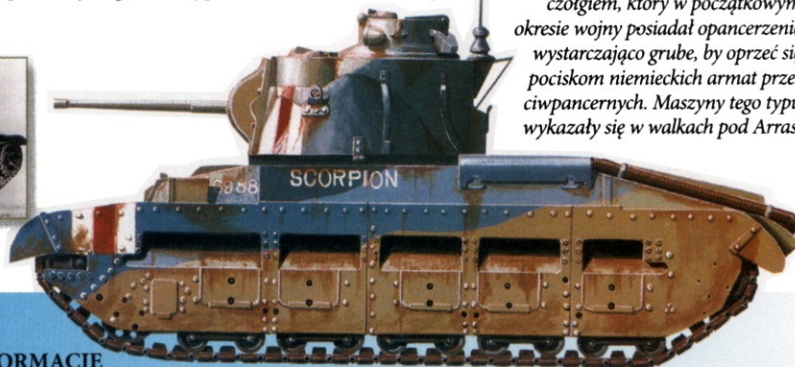


## MATILDA II

Czołg Matilda II był jedynym brytyjskim czołgiem wykorzystywanym przez cały okres II wojny światowej. W początkowym etapie działań był jednym z najsilniej opancerzonych czołgów na świecie – pancerz Matildy po raz pierwszy pokonały dopiero działa kalibru 88 mm, używane przez Afrikakorps w czasie operacji „Battleaxe”. Stosunkowo słabe uzbrojenie wynikało z założeń taktycznych. Podobnie jak niemiecki PzKpfw IV Matilda II była przeznaczona głównie do wspierania działań piechoty. Ogółem wyprodukowano 2987 czołgów tego typu.

## WIELKA BRYTANIA

Matilda II była jedynym brytyjskim czołgiem, który w początkowym okresie wojny posiadał opancerzenie wystarczająco grube, by oprzeć się pociskom niemieckich armat przeciwpancernych. Maszyny tego typu wykazały się w walkach pod Arras.



### CIEKAWY INFORMACJE

- Matilda II była skutecznym czołgiem, jednak niezwykle pracochłonnym w budowie. Szczególne problemy sprawiała produkcja ochronnych fartuchów bocznych, odlewanych w jednym kawałku.

### PORÓWNANIE OPANCERZENIA

Matilda II	do 78 mm	
PzKpfw IV	do 30 mm	
PzKpfw III	do 30 mm	

## HOTCHKISS H-35, H-39

FRANCJA

Czołg wszedł do służby w 1936 r. w odpowiedzi na żądania kawalerii, jednak uznano, że będzie przydatny także w roli wozu wsparcia piechoty. Ogółem wyprodukowano 400 egzemplarzy, 300 znalazło się w wyposażeniu jednostek kawaleryjskich, pozostałe rozdysponowano między dywizję piechoty. W trakcie ćwiczeń poligonowych okazało się, że czołg nie spełnia jednak pokładanych w nim nadziei. Armia francuska zdecydowała się zmodernizować pojazd – wymieniono silnik i uzbrojenie, w wyniku czego powstał wóz H-39, który w liczbie ok. 800 egzemplarzy walczył z Niemcami w maju i czerwcu 1940 r.

Wyposażony w długolufową armatę SA 33 L/33 37 mm H-39 był nowoczesnym czołgiem – jak na standardy początku lat 40.

### DANE TECHNICZNE

- Masa całkowita: 10 600 kg (H-35); 12 100 kg (H-39)
- Długość: 4220 mm
- Szerokość: 1950 mm
- Wysokość: 2150 mm
- Silnik: sześciocylindrowy benzynowy Hotchkiss 1935 o mocy 75 KM (H-35); sześciocylindrowy benzynowy Hotchkiss 1938 o mocy 120 KM (H-39)
- Prędkość: 27 km/h (H-35); 36,5 km/h (H-39)
- Zasięg na drodze: 150 km
- Zasięg w terenie: ok. 100 km
- Załoga: 2
- Uzbrojenie: działko 37 mm, karabin maszynowy 7,5 mm (H-35), działko 37 mm (o dłuższej lufie niż w H-35), karabin maszynowy 7,5 mm (H-39)
- Grubość pancerza: do 40 mm



H-39 podczas pokonywania przeszkody terenowej.

### CIEKAWY INFORMACJE

- Zdobyte egzemplarze H-35 Niemcy przebudowali na bezwieżowe traktory opancerzone lub wozy zaopatrzenia pola walki. Wieżyczki zdjęte z czołgów wykorzystano podczas budowy fortyfikacji Wału Atlantyckiego.
- Egzemplarze czołgu H-39 wykorzystywali Wolni Francuzi w Afryce Północnej. Prawdopodobnie od nich uzyskali je Izraelczycy, którzy czołgi tego typu wykorzystali w trakcie walk w 1946 r.

## ■ RENAULT R 35

Renault R 35 był najlichnijszym czołgiem sił francuskich w trakcie walk w V i VI 1940 r. Zgodnie z założeniami taktycznymi był to wóz wsparcia piechoty, stosunkowo słabo uzbrojony, lecz bardzo dobrze opancerzony. Podobnie jak w przypadku większości francuskich czołgów z tego okresu dowódca musiał także obsługiwać główne uzbrojenie pojazdu.



15 V 1940 r. Okolice Hawru. Kolumna czołgów R 35 w drodze na front.






## FRANCJA

### DANE TECHNICZNE

- Masa całkowita: 10 600 kg
- Długość: 4020 mm
- Szerokość: 1850 mm
- Wysokość: 2130 mm
- Silnik: czterocylindrowy benzynowy Renault o mocy 85 KM
- Prędkość: 20 km/h
- Zasięg na drodze: 130 km
- Zasięg w terenie: ok. 90 km
- Załoga: 2
- Uzbrojenie: działo 37 mm, karabin maszynowy (7,5 mm)
- Grubość pancerza: do 40 mm

R 35 powstał według założeń, które całkowicie zdezaktualizowały się w realiach walk pancernych II wojny światowej. Zbudowano go według wytycznych, które mogły się sprawdzić 20 lat wcześniej.

### PORÓWNANIE UZBROJENIA

	Matilda II	działo 40 mm, 1 x km Besa 7,92 mm
	Renault R 35	działo 37 mm, 1 x km 7,5 mm
	PzKpfw II	działo 20 mm KwK 30L/55, 1 x MG34 7,92 mm

### CIEKAWY INFORMACJE

- W momencie niemieckiego ataku w jednostkach pierwszej linii znajdowało się ok. 1100 czołgów tego typu.
- Niemiecy inżynierowie, badający zdobyte egzemplarze R 35 byli zachwyceni łatwością dostępu do silnika pojazdu.

### DANE TECHNICZNE

- Masa całkowita: 19 500 kg
- Długość: 5380 mm
- Szerokość: 2120 mm
- Wysokość: 2620 mm
- Silnik: benzynowy V-8 SOMUA o mocy 190 KM
- Prędkość: 41 km/h
- Zasięg na drodze: 230 km
- Zasięg w terenie: ok. 150 km
- Załoga: 3
- Uzbrojenie: działo 47 mm, karabin maszynowy (7,5 mm)
- Grubość pancerza: do 40 mm



Współczesne zdjęcie zachowanego egzemplarza czołgu SOMUA S-35.

## ■ SOMUA S-35

## FRANCJA

Somua S-35 był prawdopodobnie najlepszym czołgiem, jakim w V i VI 1940 r. dysponowała armia francuska. Był to pierwszy czołg na świecie, w którym zarówno kadłub, jak i wieża, produkowano metodą odlewania. Doskonale opancerzony, wyposażony w nowoczesną armatę 47 mm, był dla niemieckich czołgów niezwykle groźnym przeciwnikiem. Niestety, również i w tym pojeździe dowódca czołgu musiał zajmować się obsługą głównego uzbrojenia, co poważnie zmniejszało możliwości bojowe wozu.

*SOMUA S-35 był dobrze opancerzony i uzbrojony. Niestety, skuteczność bojową tej maszyny ograniczała liczba członków załogi – dowódca był jednocześnie celowniczym armaty.*



### CIEKAWY INFORMACJE

- Kadłub czołgu składał się z dwóch części – górnej i dolnej. Odlewano je oddzielnie, po czym nitowano.
- W przeciwieństwie do większości czołgów tego okresu wieża S-35 była poruszana za pomocą silnika elektrycznego.
- W chwili napaści Niemiec na Francję w jednostkach pierwszej linii służyło jedynie ok. 240 czołgów tego typu.

## ■ CHAR B1-bis

## FRANCJA

Char B1-bis był w 1940 r. podstawowym czołgiem ciężkim armii francuskiej. Wyprodukowano jedynie ok. 300 egzemplarzy wersji bis, głównie z powodu praco- i czasochłonnego procesu produkcji. Niektóre źródła wskazują nawet, że większość prac wykonywano ręcznie. Potężnie uzbrojony czołg okazał się jednak groźny głównie w teorii. Po raz kolejny nie sprawdziła się francuska koncepcja, w myśl której dowódca czołgu miał także obsługiwać główne uzbrojenie pojazdu. W warunkach szybko zmieniającego się pola walki dowodzenie czołgiem, wyszukiwanie i atakowanie celów przetrastało możliwości jednego człowieka. Dodatkowym minusem było źle zaprojektowane gniazdo armaty 75 mm, umieszczonej w kadłubie. Wskutek braku miejsca w kadłubie praktycznie niemożliwe było celowanie w płaszczyźnie poziomej.

*300 znajdujących się w linii egzemplarzy tego czołgu mogłoby stać się potężną siłą uderzeniową. Niestety, doktryna francuska kładła nacisk na wsparcie czołgami działań piechoty, a nie na tworzenie z nich zdolnych do samodzielnego działania związków pancernych.*



### DANE TECHNICZNE

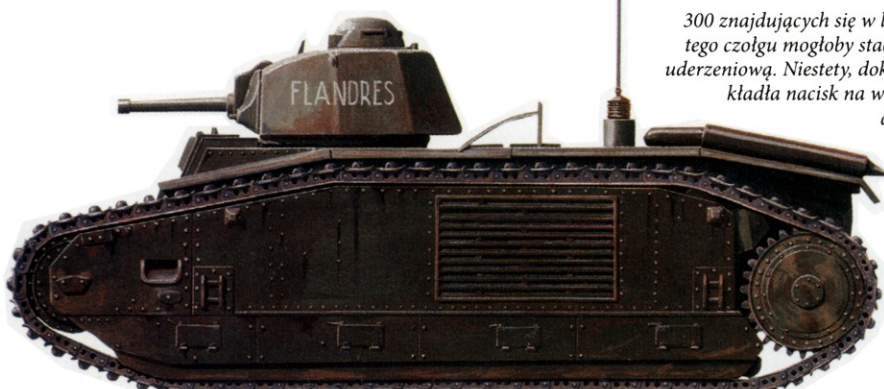
- Masa całkowita: 31 500 kg
- Długość: 6370 mm
- Szerokość: 2460 mm
- Wysokość: 2790 mm
- Silnik: sześciocylindrowy benzynowy Renault o mocy 300 KM
- Prędkość: 28 km/h
- Zasięg na drodze: 180 km
- Zasięg w terenie: ok. 90 km
- Załoga: 4
- Uzbrojenie: działo 75 mm umieszczone w kadłubie, działo 47 mm w wieżyczce, 2 karabiny maszynowe (7,5 mm)
- Grubość pancerza: do 60 mm

Char B1 z doskonale widoczną zamocowaną w kadłubie armatą 75 mm.



### PORÓWNANIE MASY

		
Char B1-bis 31500 kg	PzKpfw II 9500 kg	PzKpfw IV 17 700 kg



# ■ KALENDARIUM

NAJWAŻNIEJSZE WYDARZENIA LISTOPADA I GRUDNIA 1939



Johann Georg Elser, domniemany zamachowiec.

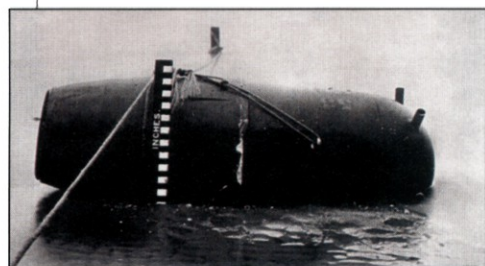
## 8 XI: zamach na Hitlera – do dziś nie wiadomo, czy zamachowiec działał w pojedynkę, czy też pomagała mu jakaś grupa osób niezadowolonych z polityki Hitlera

Pierwsza poważna próba zamachu na przywódcę Niemiec miała miejsce 8 XI 1939 r. Hitler jak co roku, wziął udział w spotkaniu w piwiarni Bürgerbräukeller (Piwnica Mieszczańska) w Monachium. Podczas spotkania dygnitarzy NSDAP czczono poległych towarzyszy z ruchu narodowosocjalistycznego. Hitler wygłosił w piwiarni przemówienie, po czym opuścił lokal mimo entuzjazmu zgromadzonych oficjeli partyjnych. 20 minut później w sali wybuchła bomba. Wskutek wybuchu zginęło 6 osób, ponad 60 było rannych. Gdyby Hitler nie skrócił o 30 minut, wbrew swoim zwyczajom, przemówienia, znalazłby się wśród ofiar – wybuch uszkodził fragment sali w bezpośrednim sąsiedztwie mównicy. Zamachowca, którym okazał się czeladnik stolarski Johann Georg Elser, ujęto jeszcze przed wybuchem. Ujęła

go straż graniczna, gdy usiłował opuścić Niemcy. W jego bagażu znaleziono literaturę dotyczącą produkcji bomb, materiałów wybuchowych, a także pocztówkę z wizerunkiem Piwnicy Mieszczańskiej z zaznaczonymi na niej niektórymi elementami konstrukcji. Wątpliwości historyków budzi fakt zatrzymania tych jednoznacznych dowodów winy przez zamachowca. Gestapo w Monachium rozpoczęło śledztwo, które na polecenie Heinricha Himmlera przejął Główny Urząd Bezpieczeństwa Rzeszy w Berlinie. Reichsführer SS był przekonany, że Elser działał w porozumieniu z innymi sprawcami. Podejrzenia padły na wywiad brytyjski. Śledztwo nie wykazało jednak innych zamachowców, nie przeszkodziło to jednak propagandzie niemieckiej, która oskarżyła Brytyjczyków. Elser do końca wojny przebywał w obozach koncentracyjnych Sachsenhausen i Dachau – zginął tuż przed wyzwoleniem, zabito go 9 IV 1945 r.



Wnętrze piwiarni po wybuchu bomby, widoczny jest częściowo zawalony strop sali.



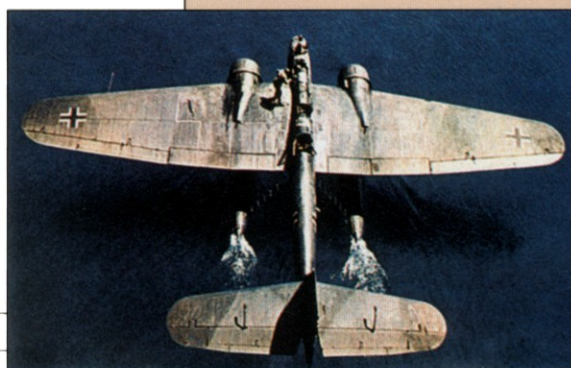
Niemiecka mina magnetyczna wydobyta z dna morskiego przy ujściu Tamizy przez kmdr. ppor. Ouvryego i st. mat. Baldwin.

miejsca dwa dziwne ładunki – najprawdopodobniej miny. Zadanie zbadania niemieckich „worków” Admiralicja brytyjska powierzyła kmdr. ppor. Ouvryemu i st. matowi Baldwinowi. Po kilku godzinach ciężkiej i niebezpiecznej pracy udało im się wydobyć jedną minę. Przewieziono ją do Portsmouth w celu zbadania. Naukowcy dzień później ustalili, że nowa broń niemiecka to mina magnetyczna. Konieczne stało się opracowanie nowego sposobu trałowania niebezpiecznych ładunków.

Heinkel He 115, maszyna niemieckiego lotnictwa morskiego. Samoloty tego typu przeprowadziły minowanie kotwicowisk statków towarowych w listopadzie 1939 r.

## 24 XI: brytyjscy naukowcy badają nowy rodzaj niemieckiej broni – minę magnetyczną

Wieczorem 22 XI w pobliżu Shoeburyness brytyjscy obserwatorzy dostrzegli niemiecki samolot lotnictwa morskiego Heinkel He 115. Zauważyli, że z maszyny zrzucono na spadochronie przedmiot przypominający z wyglądu marynarski worek. Pakunek spadł u ujścia Tamizy, w miejscu, gdzie znajdowało się kotwicowisko kilkunastu statków handlowych. Dzień później odpływ odsłonił w pobliżu tego



# LISTOPAD 1939

- 1–2: w wyniku sfinansowanych wyborów na zajętych przez ZSRR ziemiach wschodnich Polski, jakie odbyły się 22 X, tereny te zostają wcielone do ZSRR
- 6: początek Sonderaktion Krakau, akcji skierowanej przeciwko krakowskiej inteligencji, w wyniku której uwięziono m.in. profesorów krakowskiego uniwersytetu, akademii górniczej i handlowej
- 7: Sikorski obejmuje stanowisko Naczelnego Wodza i Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych; Holandia i Belgia składają propozycję pośredniczenia w rokowaniach pomiędzy państwami znajdującymi się w stanie wojny; amerykańskie statki handlowe otrzymują od swojego rządu zakaz wchodzenia na obszary morskie u wybrzeży Wielkiej Brytanii i Francji – wody te zostają uznane za strefę wojny
- 8: nieudany zamach na Hitlera w Monachium
- 11: aresztowani zostają profesorowie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego
- 13: w miejsce dotychczasowej Służby Zwycięstwu Polski powstaje Związek Walki Zbrojnej; z propozycją mediacji występuje rumuński król Karol II
- 17: Niemcy podejmują decyzję o rozpoczęciu nieograniczonej wojny podwodnej przeciwko żegludze alianckiej – wolno im atakować bez ostrzeżenia frachtowce, jeśli zostaną jednoznacznie zidentyfikowane jako jednostki nieprzyjaciela
- 20: Niemcy po raz pierwszy stawiają miny morskie przy użyciu samolotów – część wschodniego wybrzeża brytyjskiego zostaje zaminowana przez samoloty lotnictwa morskiego
- 21: Słowacja otrzymuje od Niemiec Spisz i Orawę – zarówno tereny zajęte przez Polskę w 1938 r., jak i te należące do niej od 1920 r.
- 21–27: niemieckie okręty liniowe „Gneisenau” i „Scharnhorst” w eskorcie niszczycieli biorą udział w akcji mającej na celu odciążenie pancernika kieszonkowego „Admiral Graf Spee”. Odciągają od niego brytyjskie siły Patrolu Północnego
- 23: mimo ostrego sprzeciwu kadry dowódczej Hitler podejmuje ostateczną decyzję zaatakowania Francji i Anglii przy naruszeniu neutralności Belgii i Holandii; niemiecki okręt „Scharnhorst” topi brytyjski krążownik pomocniczy (uzbrojony statek pasażerski) „Rawalpindi”; Brytyjczycy wydobywają z ujścia Tamizy nieuszkodzoną minę magnetyczną
- 26: ZSRR wypowiada Finlandii pakt o nieagresji, dyplomaci radzieccy żądają, żeby wojska fińskie wycofały się na 25 km od granicy; ZSRR twierdzi, że fińska artyleria ostrzelała radziecką wioskę
- 29: ZSRR zrywa stosunki dyplomatyczne z Finlandią
- 30: ZSRR bez wypowiedzenia wojny rozpoczyna atak na Finlandię

# GRUDZIEŃ 1939

- 1: ZSRR powołuje marionetkowy rząd „fiński”, na którego czele staje Otto Kuusinen
- 3: Finowie wycofują się na Linie Mannerheima; brytyjski okręt liniowy „Nelson”, wówczas największy okręt na świecie, wchodzi na niemiecką minę. Poważne uszkodzenia, na wiele miesięcy wyłączają go z walki
- 6: rozpoczyna się radziecki atak na Linie Mannerheima. Zarówno ten, jak i następne, zostają odparte
- 7: Dania, Norwegia i Szwecja deklarują neutralność; Niemcy po raz pierwszy przesuwają termin ataku na Zachodzie. Do 10 V 1940 r. termin zostanie przesunięty jeszcze 29 razy
- 13: bitwa morska u ujścia rzeki La Plata – 3 brytyjskie krążowniki „Exeter”, „Ajax” i „Achilles” walczą z niemieckim pancernikiem kieszonkowym „Admiral Graf Spee”. W wyniku starcia ciężko uszkodzony niemiecki okręt zawija do urugwajskiego neutralnego portu w Montevideo; brytyjski okręt podwodny „Salmon” uszkadza na Morzu Północnym niemieckie krążowniki „Leipzig” i „Nürnberg”
- 14: z powodu napaści na Finlandię ZSRR zostaje wykluczony z Ligi Narodów; przebywający w Berlinie przywódca norweskich nacjonalistów Vidkun Quisling ostrzega Hitlera o przygotowywanej przez aliantów operacji lądowania w Norwegii. To kłamstwo, ale Hitler zleca swojemu sztabowi zadanie opracowania „Studie Nord” – planu ataku na Norwegię
- 16: z krakowskiego kościoła Mariackiego wyrusza pierwszy transport do Niemiec. Ciężarówka wywożą pierwsze elementy ołtarza Wita Stwosza
- 17: wbrew rozkazowi Hitlera, nakazującemu wyjście w morze, dowódca okrętu „Admiral Graf Spee” kmdr Langsdorff, dysponując jedynie szczątkową wiedzą o sytuacji swojej jednostki i uważając, że został złapany w pułapkę wydaje rozkaz samozatopienia okrętu
- 18: dzienny nalot 24 bombowców RAF na Schillig Roads, jedną z baz niemieckiej marynarki. 9 bombowców zostaje zestrzelonych, kolejne 3 rozbijają się w morzu. Jest to pierwszy w historii przypadek naprowadzenia samolotów myśliwskich na cel przez radar
- 19: Najwyższa Rada Wojenna aliantów po raz pierwszy rozważa możliwość przeprowadzenia ataku przeciwko ZSRR
- 26: w odwecie za śmierć dwóch niemieckich żołnierzy, zabitych w restauracji w Wawrze przez kryminalistów, Niemcy rozstrzelują 107 mieszkańców Wawra i Anina
- 28: załamanie się ofensywy radzieckiej w rejonie Suomussalmi
- 29: Finowie przeprowadzają udany kontratak w rejonie jeziora Ładoga
- 31: na Kremlu toczą się niemiecko-radzieckie rozmowy w sprawie, jak to określił Stalin, „wzajemnej pomocy” dotyczącej dostaw surowców i żywności dla Niemiec

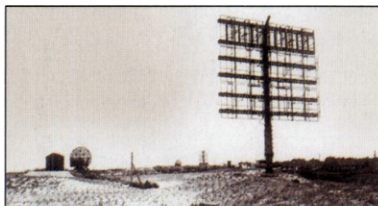


Poruszający się na nartach żołnierze fińscy w białych kombinezonach maskujących okrążali mało ruchliwe w warunkach zimowych jednostki radzieckie.

## 18 XII: radar zmienia oblicze wojny. Skuteczne naprowadzanie własnych samolotów na cel pozwala zniszczyć przeciwnika

Ranek 18 grudnia 1939 r. był w południowej Anglii zimny. Mroźne powietrze przedarł łoskot silników grupy bombowców Vickers Wellington. Maszyny z 9. dywizjonu bombowego RAF wystartowały i nad morzem połączyły się z samolotami z dywizjonów 37. i 149. 24 bombowce zmierzały w kierunku

Zatoki Helgolandzkiej, gdzie miały przeprowadzić akcję przeciwko niemieckiej żegludze. Formacja nieprzyjacielskich samolotów wkrótce pojawiła się na ekranach niemieckich stacji radiolokacyjnych „Freya”, o godzinie 13:50 Brytyjczyków dostrzegł też obserwator na wydmach Wangerooge. W powietrze wzniosły się niemieckie myśliwce. Jako pierwszy wroga dostrzegł por. Steinhoff z 10. dywizjonu. Brytyjskie bombowce, przelatujące wtedy nad Helgolandem, były doskonale widoczne na bezchmurnym niebie. Bitwa, która rozpoczęła się wówczas w powietrzu, była kamieniem milowym w historii walk powietrznych. Nieudane rozpoznanie walką, przeprowadzone przez RAF, zmieniło kierunek rozwoju taktyki brytyjskiego lotnictwa bombowego, które niemal do końca wojny działało praktycznie wyłącznie w nocy. Był to też pierwszy przypadek w historii, gdy siły obrony powietrznej zostały zaalarmowane przez radar, który naprowadził je na wroga. W wyniku starcia Brytyjczycy stracili 12 maszyn (9 od ognia niemieckich samolotów myśliwskich, 3 rozbijły się w morzu), kolejne 3 musiały lądować na przygodnych lotniskach. Strona niemiecka poinformowała o straceniu 34 spośród 44 samolotów brytyjskich, jakie miały uczestniczyć w starciu.



Samoloty Vickers Wellington Mk I z 9. dywizjonu bombowego RAF, sfotografowane w trakcie ćwiczeń w marcu 1939 r.

Anteny niemieckiego radaru „Freya”, pierwszej operacyjnej stacji radiolokacyjnej na świecie. Niemcy pod koniec 1939 r. mieli 8 stanowisk urządzeń tego rodzaju.

## 25 XII: żołnierze fińscy przeprowadzają udany kontratak przeciwko radzieckiemu agresorowi. Zła pogoda i zaciętość obrony fińskiej obnaża fatalny stan armii ZSRR

Grudzień 1939 r. był najzimniejszy od wiełu dziesiątków lat. Fińscy żołnierze, choć przyzwyczajeni do takiej pogody, z trudem znosili niską temperaturę, ale zimno okazywało się prawdziwie zabójcze dla agresorów. Złe wyposażenie i dowodzone oddziały radzieckie były rozciągnięte w długie kolumny, często pozbawione zaopatrzenia. 25 grudnia 9. dywizja fińska, dowodzona przez płk. Hjalmarę Fridolfa Siilasvuo, otrzymała w końcu

niezbędne uzupełnienia – 5 batalionów wypoczętych żołnierzy. Posiłki były naprawdę konieczne – żołnierze płk. Siilasvuo od 14 dni toczyli ciężkie walki ze 163. dywizją piechoty Armii Czerwonej. Wypoczęci żołnierze pozwalają Finom przeprowadzić kontratak. W ciągu trzech dni radzieckie zgrupowanie w pobliżu Suomussalmi zostaje otoczone i całkowicie rozbite. Armia Czerwona traci przy tej okazji 27 dział, 11 czołgów, 150 ciężarówek i dużą ilość broni piechoty wraz z amunicją. Zdobytną radziecką broń Finowie natychmiast wykorzystują – używają jej w trakcie kolejnego ataku, którego celem jest unieruchomiona na zasypanej śniegiem leśnej drodze radziecka 44. dywizja zmechanizowana. Ciężkie czołgi komunistów ugrzęzły w głębokim śniegu, żołnierze radzieccy giną lub poddają się dziesiątkami. 28 XII ta sama fińska 9. dywizja wzięła jeszcze udział w ataku na 163. dywizję strzelców, która została zniszczona w serii sprawnie przeprowadzonych natarć. Radziecka próba przełamania fińskiego frontu na Przesmyku Karelskim zakończyła się niepowodzeniem.



Jeniec radziecki schwytywany podczas jednego z fińskich kontrataków w trakcie walk na Półwyspie Karelskim.